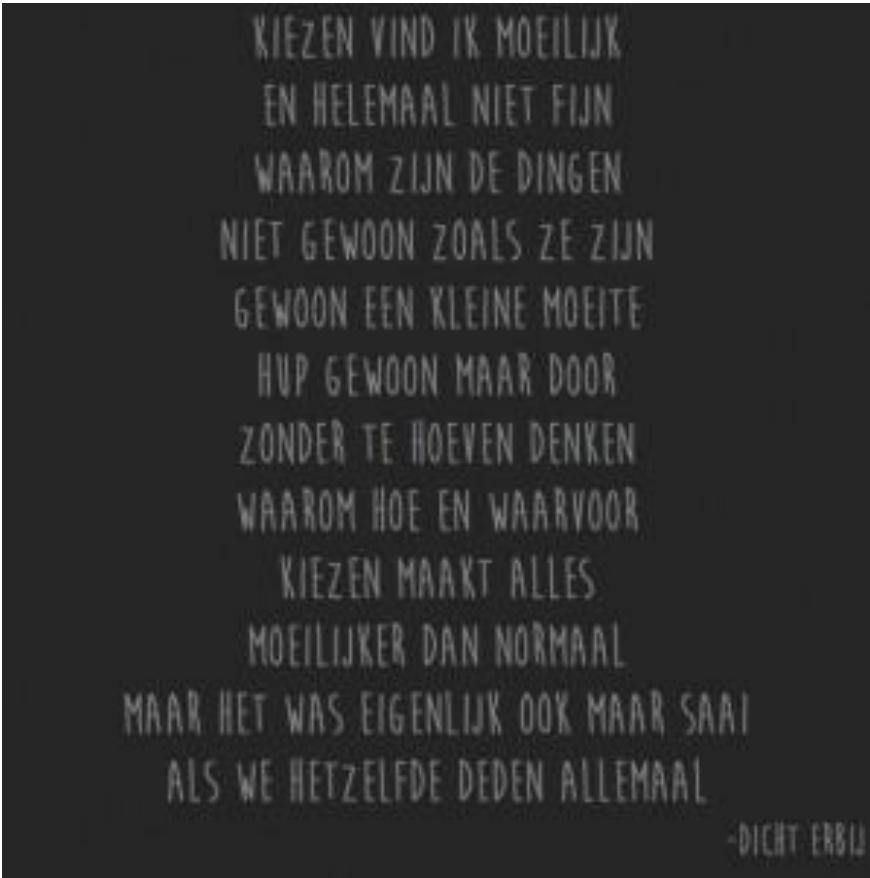

'KIES-PIJN'

Onderzoek naar de factoren die het eigenaarschap van het studiekeuzeproses bevorderen.

KIEZEN VIND IK MOEILIJK
EN HELEMAAL NIET FIJN
WAAROM ZIJN DE DINGEN
NIET GEWOON ZOALS ZE ZIJN
GEWOON EEN KLEINE MOEITE
HUP GEWOON MAAR DOOR
ZONDER TE HOEVEN DENKEN
WAAROM HOE EN WAARVOOR
KIEZEN MAAKT ALLES
MOEILIJKER DAN NORMAAL
MAAR HET WAS EIGENLIJK OOK MAAR SAAI
ALS WE HETZEELFDE DEDEN ALLEMAAL
-DICT: ERBIJ

Naam	Saskia Jacobs
Leerlingnummer	2219738
Opleiding	Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg Master Special Educational Needs
Lesplaats	's-Hertogenbosch
Studiebegeleider	dhr. Frans Smulders
Datum	4 mei 2016

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	1
Samenvatting.....	4
Hoofdstuk 1 Inleiding, Aanleiding & probleemstelling	5
1.1 <i>Het verleden</i>	5
1.2 <i>Aanleiding, context, probleemstelling en doel van het onderzoek</i>	5
1.3 <i>Onderzoeksvraag en deelvragen</i>	6
Hoofdstuk 2 Theoretisch kader	8
2.1 <i>Eigenaarschap van de studiekeuze</i>	8
2.1.1 <i>Eigenaarschap en 'de lerende school'</i>	8
2.1.2 <i>Eigenaarschap en de stem van de leerling</i>	8
2.1.3 <i>Eigenaarschap en de Self-Determination Theory</i>	9
2.1.4 <i>Eigenaarschap en de dialoog</i>	9
2.2 <i>Loopbaan Oriëntatie- en Begeleiding (LOB)</i>	10
2.2.1 <i>Project Stimulering LOB</i>	10
2.2.2 <i>LOB & LAKS</i>	11
2.2.3 <i>LOB in gesprek</i>	11
2.2.4 <i>LOB online</i>	11
2.3 <i>Het belang van studiekeuze</i>	11
2.3.1 <i>Studiekeuze en Voortijdig School Verlaten</i>	11
2.3.2 <i>Studiekeuze en de leerling</i>	12
2.3.3 <i>Studiekeuze en financiële gevolgen</i>	13
Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethodologie.....	14
3.1 <i>Onderzoeksstrategie</i>	14
3.2 <i>Onderzoeksparadigma</i>	14
3.3 <i>Regulatieve cyclus</i>	14
3.4 <i>Methoden van data verzamelen</i>	15
3.5 <i>Wijze van onderzoek</i>	16
3.6 <i>Respondenten en hun rol</i>	17
3.7 <i>Ethiek</i>	17
3.8 <i>Triangulatie, betrouwbaarheid en validiteit</i>	18
3.8.1 <i>Triangulatie</i>	18
3.8.2 <i>Validiteit</i>	19
3.9 <i>Tijdpad</i>	20

Hoofdstuk 4	Data-analyse & resultaten	20
4.1	<i>Resultaten deelvraag 1</i>	21
4.1.1	<i>Analyse leerlingen enquête</i>	21
4.1.2	<i>Analyse focusgroep leerlingen</i>	26
4.1.3	<i>Analyse focusgroep mentoren</i>	27
4.2	<i>Resultaten deelvraag 2</i>	28
4.2.1	<i>Analyse vooronderzoek</i>	28
4.2.2	<i>Analyse LOB zoals in de huidige situatie aangeboden</i>	31
4.2.3	<i>Analyse theorie eigenaarschap & theorie LOB</i>	32
4.3	<i>Resultaten deelvraag 3</i>	32
4.3.1	<i>Analyse documentonderzoek</i>	32
4.3.2	<i>Analyse theorie studiekeuze</i>	32
4.3.3	<i>Analyse interview directie</i>	33
Hoofdstuk 5	Conclusies en aanbevelingen	34
5.1	<i>Beantwoorden deelvraag 1</i>	34
5.2	<i>Beantwoorden deelvraag 2</i>	35
5.3	<i>Beantwoorden deelvraag 3</i>	36
5.4	<i>Conclusie en beantwoorden van de onderzoeksvraag</i>	37
5.5	<i>Aanbevelingen</i>	37
5.6	<i>Beperkingen van het onderzoek</i>	39
Hoofdstuk 6	Evaluatie & reflectie	41
6.1	<i>Evaluatie</i>	41
6.2	<i>Beschrijvende reflectie</i>	42
6.3	<i>Technische reflectie</i>	43
6.4	<i>Biografische reflectie</i>	44
6.5	<i>Meta-reflectie</i>	45
6.6	<i>Kritische reflectie</i>	46
6.7	<i>Aanbevelingen voor andere onderzoekers</i>	47
Literatuurlijst		48
Bijlagen		51
Bijlage 1		51
Bijlage 2		51
Bijlage 3		55
Bijlage 4		56
Bijlage 5		57

Bijlage 6	60
Bijlage 7	61
Bijlage 8	62
Bijlage 9	63
Bijlage 10	67
Bijlage 11	68
Bijlage 12	68

Samenvatting

Na ooit te zijn opgericht als moedermavo is het vavo uitgegroeid tot een vorm van tweedekansonderwijs. Hier kan de leerling in één schooljaar een vmbo-t, havo of vwo diploma halen.

De huidige samenleving verwacht dat een leerling zelfstandig, verantwoorde, keuzes kan maken voor de toekomst (Ministerie van OCW, 2010, pp. 9-10). Uit gesprekken met mentoren van de vmbo-t leerlingen, wordt opgemerkt dat de leerling het lastig vindt om zelfstandig te werken aan zijn studiekeuze. Zodoende wordt er sinds 2012 klassikale LOB aangeboden.

Doel van dit onderzoek is te onderzoeken hoe het gevoel van eigenaarschap bij de vmbo-t leerling ten opzichte van zijn studiekeuze vergroot kan worden.

Dit onderzoek brengt in beeld wat de vmbo-t leerling op de onderzoeksschool nodig heeft om met zijn studiekeuze bezig te zijn.

Na bestudering van de theorie ben ik ervan overtuigd geraakt dat eigenaarschap wordt vergroot wanneer de dialoog met de leerling wordt aangegaan en de leerling hierin een stem krijgt wat betreft de invulling van zijn LOB. Door het gevoel van autonomie van de leerling te vergroten, wordt het uitgangspunt van volwassenenonderwijs van het vavo nageleefd.

De leerlingen blijken uit het onderzoek bereidt te zijn om tijd in hun studiekeuze te steken, maar ze willen inspraak hebben in de wijze waarop LOB wordt aangeboden. Autonomie is voor hen een belangrijk aspect.

Saskia Jacobs, Mei 2016

Bron gedicht voorpagina: www.dicht-erbij.nl

Waar in dit onderzoek 'hij' of 'hem' geschreven staat, kan ook 'zij' en 'haar' worden gelezen.

Hoofdstuk 1 Inleiding, Aanleiding & probleemstelling

1.1 Het verleden

Dit onderzoek naar de factoren die het eigenaarschap van het studiekeuzeproces bevorderen, wordt uitgevoerd binnen het Voortgezet Algemeen Volwassenen Onderwijs (vavo). Het ontstaan van het vavo vraagt om een korte blik terug in de tijd naar de plaats die de vrouw vroeger inneemt in de samenleving (Aletta Jacobs. Vrouwenemancipatie, z.j.). In die tijd behoort de vrouw vooral te zorgen voor het huishouden en de kinderen. Hier komt verandering in door onder andere Aletta Jacobs (1854-1929). Zij strijdt voor de rechten van de vrouw en wordt de eerste vrouw die wordt toegelaten tot de universiteit. Deze en andere ontwikkelingen samen hebben geleid tot 'de wet op gelijke behandeling' in 1980 (Overheid.nl (2015)). Kort hiervoor richt Anton Remmer de moedermavo op (1975). De moedermavo heeft een aandeel in de veranderende rol van de vrouw in de samenleving (NTR & VPRO (2012)). Moeders krijgen de kans om weer te gaan studeren. De moedermavo gaat samen met de avond-hbs, later bekend avondhavo- en vwo.

Rond 1996 is er een afname in de vraag naar avondonderwijs en komt een nieuwe groep die behoefte heeft aan een nieuwe kans: de jongvolwassenen. Rond die periode wordt de avondschool omgedoopt tot vavo.

Daarnaast mogen leerlingen in toenemende mate hun eigen studiekeuze bepalen in plaats van het beroep van hun vader. Een gevolg hiervan is dat scholen Loopbaan Oriëntatie- en Begeleiding (LOB) aanbieden.

1.2 Aanleiding, context, probleemstelling en doel van het onderzoek

Het vavo zoals het nu bestaat op de onderzoeksschool, biedt veelal onderwijs aan leerlingen die binnen hun schoolloopbaan studievertraging hebben opgelopen. De redenen hiervoor zijn terug te vinden in motivatie, gedrag, psychische en/of lichamelijke problematiek en leerlingen die doubleren of zakken voor hun examen.

Het vavo biedt deze leerlingen *een tweede kans* om alsnog, binnen één jaar, het diploma te behalen. Het vavo vraagt een zelfstandige werkhouding van de leerling, omdat het om volwassenenonderwijs gaat, waarbij zelfstandigheid een belangrijk aspect is.

Uit de ervaringen van de afgelopen jaren blijkt dat vooral de vmbo-t leerlingen moeite ondervinden met deze zelfstandigheid. De vmbo-t leerling op het vavo is gemiddeld 19 jaar en van hen heeft 25% een zorgvraag. Naast intensief mentoraat, wordt er sinds 2012 ook klassikaal LOB aangeboden aan de vmbo-t leerling. Hierbij wordt gebruik gemaakt van een boekje dat door de decaan zelf ontwikkeld is. Het boekje bevat een verzameling LOB-opdrachten uit verschillende methodes waarvan de verwachting is dat deze aansluiten bij de doelgroep van het vavo. Deze opdrachten dienen door de leerling grotendeels zelfstandig uitgevoerd te worden. De praktijk laat zien dat leerlingen moeite hebben met het zelfstandig doorlopen van dit boekje en het maken van een studiekeuze. De vraag is of de LOB, zoals deze nu wordt aangeboden, voldoet aan wat de vmbo-t leerling nodig heeft, zowel op inhoudelijk gebied van de LOB als waar het de motivatie betreft om met de studiekeuze bezig te zijn.

Een bijkomend probleem is de korte periode dat de leerlingen op school zijn. Door het éénjarige examentraject heeft de leerling slechts enkele maanden de tijd om te komen tot een studiekeuze. Het schooljaar start in september en in november van hetzelfde jaar start de inschrijfperiode voor het volgende schooljaar. Hoe kunnen deze leerlingen eigenaar worden van hun studiekeuze, terwijl ze nog aan het wennen zijn aan de nieuwe lesomgeving?

Het doel van dit onderzoek is om aanbevelingen aan de directie van het Vavo-College te doen over de manier waarop Loopbaan Oriëntatie- en Begeleiding (LOB) binnen het vmbo-t aangeboden zou moeten worden.

1.3 Onderzoeksvraag en deelvragen

Centraal in dit onderzoek staat de vraag:

Welke factoren binnen LOB kunnen ervoor zorgen dat de vavo-vmbo-t leerling zich eigenaar voelt van zijn studiekeuzeproces? (en hierdoor een snellere/betere keuze kan maken)

Hiervan zijn de volgende deelvragen afgeleid:

Deelvraag 1: *Wanneer en op welke manier wil de vavo-vmbo-t leerling bezig zijn met zijn studiekeuze?*

Deelvraag 2: *Welke basisvoorwaarden zijn nodig voor LOB op het vavo-vmbo-t?*

Deelvraag 3: *Wat is het belang van studiekeuze op het vavo-vmbo-t?*

Hoofdstuk 2 Theoretisch kader

2.1 Eigenaarschap van de studiekeuze

Om tot een studiekeuze te komen is het belangrijk dat de leerling LOB ziet als middel om hiermee verder te komen. Eigenaarschap ervaren voor zijn eigen studie is hierin een belangrijke voorwaarde. Het is belangrijk dat hij zich verantwoordelijk voelt voor zijn eigen studiekeuze en het belang ervan inziet. Motivatie is hierbij belangrijk.

Er zijn diverse publicaties in boeken, artikelen en onderzoeken over onderwijs, teamvorming, (intrinsieke) motivatie en gesprekvoering, waarin eigenaarschap ter sprake komt. De onderhavige theorieën van publicaties die vertaald kunnen worden naar eigenaarschap in relatie met LOB en/of studiekeuze worden in onderstaande paragrafen beschreven en toegelicht.

2.1.1 Eigenaarschap en 'de lerende school'

Het eigenaarschap ter sprake in de theorie van Senge (2011) in zijn boek 'lerende scholen'. Doordat de school eigen verantwoordelijkheid krijgt, gaat ze werken aan een hogere kwaliteit. De school gaat meer luisteren naar de ouders, leerlingen en leerkrachten en naar wat zij belangrijk vinden. De leerkrachten krijgen meer verantwoordelijkheden, gaan zich ontwikkelen en groeien daardoor in hun werk. 'De lerende school' kan, in het kader van het onderzoek, vervangen worden door 'de lerende leerling'. Wanneer de leerling zich verantwoordelijk voelt voor zijn studiekeuze(proces), is de verwachting dat hij harder gaat werken om te komen tot een studiekeuze.

2.1.2 Eigenaarschap en de stem van de leerling

'Eigenaarschap' komt ook ter sprake in een benadering van Hadfield & Haw (2001). Ten aanzien van 'de stem van de leerling' geven zij aan door naar de leerling te luisteren, hij zich eerder eigenaar zal voelen van zijn eigen proces op school. In deze stroming is het standpunt dat leerlingen hun eigen leerproces kennen en kunnen aansturen. Marquez-Zenkov et al (2007) zeggen hierover:

"If we listen to them about life, perhaps they will listen to us about school". (p.414)

Door naar de leerling te luisteren en hem dus een stem te geven in zijn eigen studiekeuzeproces, zal hij zich eigenaar gaan voelen van dit proces en bereid zijn dit zelf aan te sturen.

2.1.3 Eigenaarschap en de Self-Determination Theory

Eigenaarschap komt ook naar voren in de Self-Determination Theory (SDT) van Ryan & Deci (2000). De SDT gaat er vanuit dat de competentie, autonomie en sociale verbondenheid van de leerling de intrinsieke motivatie bevordert. Complimenten geven bevordert het zelfvertrouwen van de leerling waardoor hij zich meer competent gaat voelen. Als je de leerling zelf laat bepalen hoe en wanneer hij aan de studiekeuze gaat werken, stimuleer je zijn gevoel van autonomie, wat daardoor de motivatie stimuleert. Wanneer je het geven van complimenten en het eigen initiatief stimuleert, zal de leerling zich gesteund voelen door de omgeving. Als de leerling zich op deze manier gehoord, gesteund, gemotiveerd en geholpen voelt kan hij hierdoor in een 'flow' komen en zich eigenaar gaan voelen van zijn studiekeuze.

2.1.4 Eigenaarschap en de dialoog

Gesprekken die met de leerling worden gehouden zijn van belang voor tot het gevoel van eigenaarschap van zijn studiekeuze. In de praktijk worden vooral monologen gevoerd die leerlingen niet of nauwelijks aanzetten tot reflectie of actie. Meijers et al. (2006) benoemen dat het voeren van een loopbaandialoog, waarin mét en niet tegen de leerling wordt gesproken, leidt tot een betere leermotivatie en meer passende keuzes van de leerling. Door te praten over sterke kanten van de leerling, zijn waarden en toekomstbeeld, draagt het gesprek bij aan een actieve loopbaanontwikkeling. Admiraal (2011) beschrijft deze vorm van gesprekken als de kritisch waarderende dialoog. Daarmee wordt het gesprek tussen de professional en de cliënt bedoeld, waarin sprake is van gelijkwaardigheid en respect in de relatie. Bij zowel de loopbaandialoog als de kritisch waarderende dialoog is er sprake van een gesprek mét elkaar op basis van gelijkwaardigheid. In figuur 1 zijn ze schematisch naast elkaar gezet.

Loopbaandialoog (Meijers, Kuijpers en Bakker)	Kritisch waarderende dialoog (Admiraal)
In gesprek met de leerling	Gesprek op basis van gelijkwaardigheid en respect
Loopbaanreflectie- en vorming (sterke kanten, waarden en normen, toekomst, etc.)	Sturingsprincipes (ambities, dromen, talenten, etc.)
Arbeidsidentiteit ontdekken en ontwikkelen	'life design'
Loopbaancompetenties	Talentontplooiing, ontwikkelhouding
Ervaringsgericht (vraaggestuurd en praktijkgericht)	Ondersteund vanuit de Positieve psychologie (geeft energie)

Figuur 1
Vergelijking loopbaandialoog en kritisch waarderende dialoog

Door de vergelijking van beide dialogen is een overeenkomst te zien van dezelfde soort vormen en stappen die zij plaatsen binnen het loopbaanleren. Ze kijken vooral naar de mens achter de leerling, wat zijn diens passies en drijfveren? Op die manier willen beide de leerling aanzetten tot een actieve houding en de intrinsieke motivatie stimuleren. Wat uiteindelijk het gevoel van eigenaarschap verhoogt.

Binnen LOB kan de dialoog toegepast worden door gesprekken te voeren met individuele leerlingen of kleine groepjes. Hierdoor zal de leerling zich eerder gezien voelen. Dit draagt bij aan een actieve houding van de leerling en een stimulatie van zijn motivatie.

2.2 Loopbaan Oriëntatie- en Begeleiding (LOB)

De oorsprong van LOB bestaat uit het geven van informatie aan de leerling. Enerzijds informatie om het zelfbeeld te verhelderen. Anderzijds informatie over opleidingen en/of beroepen (Rutten 2011). In de afgelopen decennia zijn de samenleving en daarbij horende beroepen veranderd. De steeds veranderende functies en beroepen hebben ervoor gezorgd dat de traditionele vorm van LOB tekort is gaan schieten omdat alleen de match van persoon en functie niet meer volstaat om te komen tot een juiste keuze (Arthur, 1994).

Hierdoor is LOB steeds meer in de schijnwerpers komen te staan en heeft het een vaste plek gekregen binnen het lesrooster binnen het VO.

2.2.1 Project Stimulering LOB

In 2009 is de VO-raad gestart met het 'Project Stimulering LOB' (www.lob-vo.nl), dat zich richt op het maken van een kwaliteitsslag in loopbaanoriëntatie en –begeleiding (LOB) op VO-scholen. In 2012 is een rapport opgemaakt genaamd 'LOB de investering waard' (Project Stimulering LOB, 2012). In dit rapport is in beeld gebracht wat er veranderd is op het gebied van LOB sinds de start van het project. Er is een stijging binnen de deelnemende scholen te zien op het gebied van het integreren van LOB binnen de organisatie. Door dit project heeft er een stijging van 12% plaatsgevonden bij de vastlegging van een visie ten opzichte van de start van het project. Ook is er een toename van 13% te zien van de aanwezigheid van een LOB-werkplan op de deelnemende scholen. Door dit project heeft LOB een belangrijkere positie gekregen binnen veel scholen. Mede hierdoor is zij landelijk hoger op de agenda's komen te staan. Uit navraag bij de projectleider K. Oostvogel (persoonlijke communicatie, 23 februari 2015) blijkt dat er geen enkel vavo in Nederland heeft deelgenomen aan bovengenoemd project.

2.2.2 LOB & LAKS

De Onderwijs Innovatie Groep (OIG) heeft, in opdracht van het LAKS (Landelijk Actie Komitee Scholieren), onderzoek gedaan welke LOB-instrumenten positief bijdragen aan het LOB-proces van scholieren en aan de verwachtingen en behoeften die zij hebben. De uitkomsten van dit onderzoek zijn gepresenteerd op 18 april 2013 in het rapport van Schut et al. (2013). Leerlingen geven aan dat ze ervaringen op willen doen, informatie willen verzamelen, dat thuis erbij betrokken wordt, dat er een duidelijke rol vanuit school is en dat ze via social media er zelf mee aan de slag kunnen. Ik citeer hierbij: 'Scholieren eisen meer tijd en begeleiding voor loopbaanoriëntatie- en begeleiding' (Schut et al., 2013, p. 41).

2.2.3 LOB in gesprek

In de literatuur wordt ook verwezen naar de rol van het individuele begeleidingsgesprek als effectieve aanpak binnen LOB. Zo noemen Kuijpers et al. (2006) deze gesprekken het dialogische karakter van de leeromgeving, waarbij gesprekken worden gevoerd tussen leerling en docent en leerlingen onderling. Kuijpers en Meijers hebben veel onderzoek gedaan waaruit het belang blijkt van het dialogisch karakter (Kuijpers, 2011; Meijers et al., 2006). Kuijpers maakt hierbij onderscheid tussen reguliere begeleidingsgesprekken en begeleidingsgesprekken in de vorm van een dialoog. In de dialoogvorm komen meer dan in de reguliere begeleidingsgesprekken de kwaliteiten van de leerling, ervaringen en loopbaancompetenties aan bod.

2.2.4 LOB online

LOB is in veel lagen van het onderwijs terug te vinden. Vooral voor leerlingen op het VO is er een scala aan programma's op het internet te vinden. Ook zijn er programma's die door scholen worden aangeschaft. Deze programma's hebben tot doel om de leerling te helpen met het maken van een sector- of profielkeuze en te zoeken naar/zich te oriënteren op hun studiekeuze. Een recente ontwikkeling hierin zijn LOB-programma's die inspelen op de motivatie van de leerling. Een voorbeeld hiervan is het programma Yubu (www.yubu.co, 2015).

2.3 Het belang van studiekeuze

2.3.1 Studiekeuze en Voortijdig School Verlaten

Het belang van een goede studiekeuze staat de laatste jaren steeds vaker in de schijnwerpers. Een van achterliggende gedachten hiervan is dat deze bijdraagt aan het voorkomen van voortijdig schoolverlaten en leerlingen meer kansen biedt op de arbeidsmarkt.

In Europa (macroniveau) heeft Euroguidance in 2014 (het Europese programma ter bevordering van studie- en loopbaanbegeleiding en arbeidsmobiliteit) in haar activiteitenplan 2014 opgenomen dat er een raamwerk ontwikkeld gaat worden waarin de overheid kan sturen op de kwaliteit van LOB en studiekeuze (Schiersmann et al, 2012). Zes jaar eerder zijn er in de verdragen van de Europese Unie afspraken opgenomen met betrekking tot burgerschap (Ministerie van Buitenlandse Zaken, 2008). In dit verdrag staat onder andere beschreven dat het aantal Voortijdig School Verlaters (VSV'ers) moet halveren. Het ministerie wil hierdoor gelijke kansen, sociale cohesie (samenhang van mensen binnen de gemeenschap) en actief burgerschap bevorderen (Nogueira, 2015). LOB kan bijdragen tot deze wens van meritocratie. Bij een meritocratische samenleving wordt de sociale status bepaald door prestaties en capaciteiten, niet door je afkomst (Genootschap Onze Taal, 2009). LOB kan een leerling helpen zich, ongeacht zijn herkomst, op basis van zijn vaardigheden te ontwikkelen.

Nederland (mesoniveau) heeft de afspraken die in bovenstaand verdrag zijn opgenomen opgepakt door te streven naar een lager percentage VSV'ers. Nederland had in 2000 een VSV-percentage van 15.4% en streeft ernaar om in 2020 maximaal 8% VSV'ers te hebben. De minister van Onderwijs Cultuur en Wetenschap (OCW) schrijft, in een brief aan de Tweede kamer, dat het aantal VSV'ers is gedaald naar 8.8% (Ministerie OCW, 2015). Daarin staat vermeld dat loopbaanoriëntatie- en begeleiding (LOB) een belangrijk onderdeel is bij het voorkomen van schooluitval en dat dit stevig verankerd gaat worden in wettelijke eisen.

De onderzoeksschool (microniveau) is onderdeel van een Regionaal Opleidingscentrum (ROC). Binnen dit ROC is de visie op LOB omschreven (██████████ College, 2013). Volgens deze visie dient de student bewust te zijn van zijn eigen verantwoordelijkheid voor de keuzes die hij maakt. Als doelstelling is verwoord dat met ingang van schooljaar 2016-2017 iedere onderwijsafdeling, waaronder het vavo, LOB-activiteiten aanbiedt waarmee de leerling actief kan werken aan zijn studiekeuze.

2.3.2 Studiekeuze en de leerling

Literatuuronderzoek van Meijers et al. (2010) toont aan dat leerlingen te maken hebben met een lastig keuzeprocess. Op jonge leeftijd moeten zij beslissingen nemen die voor de lange termijn gevolgen hebben. Bij deze keuze is hulp van ouders, begeleiders, docenten en decanen onmisbaar. Een verkeerde studiekeuze heeft consequenties op verschillende gebieden. Door op de leerling afgestemde LOB aan te bieden, wordt hem hulp geboden bij het maken van deze studiekeuze.

2.3.3 Studiekeuze en financiële gevolgen

Studeren kost geld, zowel voor de student als voor de overheid. Een jaar studievertraging kost een jaar extra collegegeld voor de leerling zelf, maar dus ook extra geld voor de overheid. Een verkeerde studiekeuze betekent tijdverlies op weg naar de arbeidsmarkt en resulteert daardoor in latere inkomsten dan gepland.

Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethodologie

3.1 Onderzoeksstrategie

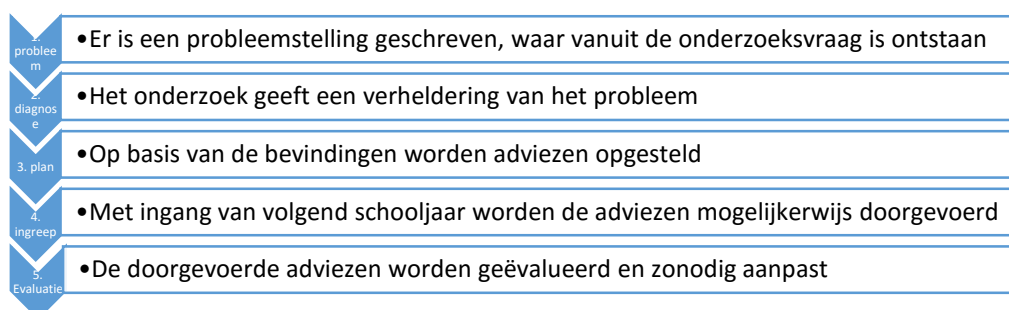
Om de vmbo-t leerling op het vavo zich eigenaar te laten voelen van zijn studiekeuze binnen LOB, is het belangrijk dat de basisvoorwaarden bekend zijn. Derhalve zal het praktijkgericht onderzoek via de ontwerpstrategie plaatsvinden. Er is gekozen voor ontwerponderzoek omdat onderzoek gedaan wordt naar een nieuw of verbeterd ontwerp door kennis te vergroten (De Lange et al. 2011). De interventies in dit onderzoek zijn de verschillende factoren van LOB die ingezet kunnen worden om te komen tot de juiste vorm van LOB, waarmee de leerling zich eigenaar gaat voelen van zijn studiekeuze. Uiteindelijk zal het onderzoek beleidsadviezen geven aan de directie van het Vavo-College met betrekking tot het invullen van LOB op het vmbo-t voor zowel de school als de leerling.

3.2 Onderzoeksparadigma

Het onderzoek zal plaatsvinden binnen het kritisch-emancipatorisch onderzoeksparadigma (De Lange et al. 2011). Er wordt uitgegaan van een specifieke groep binnen het onderwijs en daarbinnen wordt kritisch gekeken naar de wensen en uiteindelijke onderzoeksresultaten. De kennis die wordt opgedaan binnen het onderzoek zal zijn specifieke betekenis krijgen door de selecte doelgroep waarbinnen het onderzoek zich afspeelt. Volgens de visie van Habermas (1972) wordt dit als volgt omschreven: 'kennis is nooit objectief, maar altijd het resultaat van de ideologische belangen van een dominante groep' (De Lange et al. 2011, p. 47).

3.3 Regulatieve cyclus

Om vanuit de probleemstelling te komen tot adviezen aan de schooldirectie zullen via de regulatieve cyclus de verschillende fases doorlopen worden.

Figuur 2

Regulatieve cyclus van ontwerponderzoek (De Lange, Schuman, & Montesano Montessori, 2011)

De cyclus kan niet volledig doorlopen worden, omdat de beslissing om de adviezen uit te voeren bij de directie ligt. Mocht zij besluiten de adviezen in de praktijk te gaan inzetten, dan kan dit pas met ingang van het eerstvolgende schooljaar. Na afloop daarvan kan de evaluatie plaatsvinden.

3.4 Methoden van data verzamelen

Om vast te stellen welke factoren van LOB bijdragen aan de studiekeuze en eigenaarschap van de leerling worden verschillende methoden gebruikt.

De methoden van dataverzameling zijn:

Voicing

Deze onderzoeksmethode wordt ingezet om de leerlingen een stem te geven en zo duidelijk te krijgen aan welke voorwaarden volgens hen een LOB-programma moet voldoen om voor hen zinvol te zijn. Freire (2005) geeft hierover aan dat juist het samenwerkingsproces gemeenschappelijk en sociaal kapitaal opbouwt..... Hij zegt:

“listening to all what comes to us, regardless of their intellectual level, is a human duty and reveals an identification with democracy and not with elitism” (Freire, 2005, p. 72).

Op basis van de resultaten van de enquête en de focusgroep zal een presentatie gegeven worden aan de vmbo-t-mentoren. Hierdoor wordt hen een stem gegeven in de mogelijkheden voor de invulling van LOB.

In het onderzoek krijgen de leerlingen een stem doordat hun mening een plek krijgt in het onderzoek (Kienhuis, 2009). Dit gebeurt via de enquête waarvoor ze per mail een uitnodiging ontvangen en de focusgroep waarvoor leerlingen voor deelname worden uitgenodigd.

Interview

Via een interview wordt informatie verzameld om centrale thema's die voor het onderzoek belangrijk zijn beter te begrijpen of om antwoord te kunnen geven op de geformuleerde onderzoeksvragen (Gillham, 2000).

Het doel van het interview is om antwoorden van de directie te krijgen over hun visie op LOB voor het vmbo-t. Het interview zal grotendeels in ongestuurde vorm plaatsvinden. Hierbij zal een gespreksthema worden aangehaald en krijgt de geïnterviewde veel ruimte om antwoord te geven. Een vooraf opgestelde vragenlijst helpt de interviewer om antwoorden te krijgen die gerelateerd zijn aan het onderzoek.

Documentonderzoek

Documentonderzoek wordt ingezet om in beeld te brengen hoe er vanuit verschillende invalshoeken beleid wordt gemaakt en beschreven ten aanzien van studiekeuze en LOB. Diverse beleidsstukken van zowel internationaal, landelijk, regionaal en school niveau zullen geraadpleegd worden.

Vooronderzoek

Vooronderzoek is er gedaan binnen het landelijke netwerk van vavo-scholen door middel van een enquête. Dit met als doel om in beeld te krijgen wat er op vavo-scholen aangeboden wordt op het gebied van LOB. Hiermee wordt beoogd te voorkomen dat het wiel opnieuw uitgevonden zou worden, waardoor dit onderzoek overbodig zou zijn.

De personen die de enquête ingevuld hebben, hebben de functie/taak van mentor, decaan of studieadviseur.

Zie de uitwerkingen in hoofdstuk 4.2.1.

3.5 Wijze van onderzoek

Om een antwoord te krijgen op de onderzoeksvraag worden de deelvragen beantwoord:

Deelvraag 1: *Wanneer en op welke manier wil de vavo-vmbo-t-leerling bezig zijn met*

Het doel van deze deelvraag is door de focusgroep en enquête inzicht te krijgen wat de mening van de vavo-leerling is over zijn studiekeuzeproces en in welke mate hij zich ervoor wil inzetten. Het invullen van de enquête gebeurt anoniem, zodat de leerling zich 'veilig' voelt om een mening te geven in plaats van wenselijke antwoorden. De focusgroep zal bestaan uit leerlingen die hier vrijwillig aan meewerken.

De uitkomsten uit de enquête en focusgroep worden aan de vmbo-t-mentoren gepresenteerd om op basis daarvan het gesprek met elkaar aan te gaan en hun standpunt helder te krijgen. Het doel hiervan is om te komen tot voortschrijdende inzichten en eventuele mogelijkheden ten aanzien van de invulling van LOB.

Deelvraag 2: *Welke basisvoorwaarden zijn nodig voor LOB op het vavo-vmbo-t?*

Voor deze deelvraag is vooronderzoek gehouden onder de vavo-scholen in Nederland en de wijze waarop zij LOB aanbieden. Daarnaast is in hoofdstuk twee de theorie beschreven waaruit duidelijk wordt wat bijdraagt aan effectieve LOB.

Deelvraag 3: *Wat is het belang van studiekeuze op het vavo-vmbo-t?*

Door documentonderzoek zal helder worden wat het belang is van studiekeuze op verschillende niveaus in de samenleving. Hier zal passende theorie aan worden gekoppeld. Die zal middels een interview met de directie besproken worden om zo de visie zichtbaar te maken die zij heeft ten aanzien van LOB.

3.6 Respondenten en hun rol

In dit onderzoek nemen de volgende respondenten deel:

- vavo's binnen Nederland die deel hebben genomen aan de enquête in het vooronderzoek.
- 75 vavo-vmbo-t-leerlingen. Zij ontvangen per mail een uitnodiging om deel te nemen aan de enquête. Deelname hieraan is vrijwillig (bijlage 3).
- Focusgroep van vavo-vmbo-t leerlingen. Het aantal hiervan is afhankelijk van het aantal leerlingen dat hieraan wil deelnemen.
- De directie draagt bij aan het onderzoek middels een interview waarin LOB en de visie vanuit het ROC wordt besproken.
- De vmbo-t-mentoren worden betrokken in het onderzoek door met hen in gesprek te gaan over de uitkomst uit de focusgroep en de enquête die is afgenomen (bijlage 4).
- De onderzoeker als deskundige op het gebied van studiekeuze.

3.7 Ethiek

Bij praktijkonderzoek wordt uitgegaan van zes principes in het kader van ethiek (Boerman, 2008):

Vertrouwen, bedrog en zelfbedrog: dit zal worden gewaarborgd door regelmatig te overleggen met critical friends en respondenten openlijk informeren over het doel van het onderzoek. Om zelfbedrog en bedrog te voorkomen zal de enquête onder de leerlingen plaatsvinden in de eerste maanden van het schooljaar.

Zorgvuldigheid en nalatigheid: de zorgvuldigheid van dit onderzoek zal worden gewaarborgd door de vraagstelling binnen de enquête, focusgroepen en het interview

nauwkeurig voor te bereiden, de theorie helder voor ogen te hebben en de resultaten zorgvuldig uit te werken. Aan de leerlingen wordt het doel van de enquête uitgelegd. Tevens zullen gebruikte bronnen volgens de APA-norm worden vastgelegd binnen de literatuurlijst.

Volledigheid en selectiviteit: alle resultaten die uit het onderzoek voortkomen zullen volledig ingezet worden. Slechts die onderdelen die geen antwoord geven op de hoofd- of deelvragen zullen niet verwerkt worden in het onderzoek.

Concurrentie en collegialiteit: om accuraat en scherp te blijven gedurende het onderzoek zal met regelmaat overleg plaatsvinden met medestudenten, oud-studenten, collega's en begeleiders. Dit helpt mij als onderzoeker om het eindresultaat in beeld te houden en op de juiste lijn te blijven.

Publiceren, auteurschap en geheimhouding: na afronding van het onderzoek zal dit beschikbaar worden gesteld voor anderen binnen het werkveld Special Educational Needs om zo inzichten met elkaar te delen. Tevens zal het onderzoek opvraagbaar zijn voor andere vavo's in Nederland.

Onderzoek en opdracht: het onderzoek vindt plaats op de school waar de onderzoeker werkzaam is. De directie heeft akkoord gegeven voor het onderzoek. De onderzoeker blijft te allen tijden eigenaar van het onderzoek. Hiermee worden de opleidingseisen bewaakt van Fontys OSO.

3.8 Triangulatie, betrouwbaarheid en validiteit

3.8.1 Triangulatie

Door middel van triangulatie (driehoeksmeting) kan de onderzoeker onderscheid maken tussen de registratie van informatie en de interpretatie ervan. Daarbij is belangrijk dat er meerdere methodes gebruikt worden om informatie te verzamelen. Het onderzoek wordt vanuit meerdere invalshoeken benaderd en zo de betrouwbaarheid gewaarborgd.

Brontriangulatie vindt plaats doordat drie verschillende groepen respondenten deelnemen aan het onderzoek: leerlingen, directie en mentoren. Als extra groep respondenten zijn de decanen van andere vavo's in Nederland toegevoegd, in het vooronderzoek.

De methodische triangulatie binnen dit onderzoek wordt toegepast door verschillende vormen van dataverzameling toe te passen. Deze zijn beschreven in paragraaf 3.4.

Theoretische triangulatie vindt plaats doordat meerdere theorieën worden bestudeerd die betrekking hebben op het onderzoek. Deze worden beschreven in hoofdstuk 2.

Deelvraag	Fase	Methode	Verwerking	Respondent
Deelvraag 1 <i>Wanneer en op welke manier wil de vavo-vmbo-t leerling bezig zijn met zijn studiekeuze?</i>	Uitvoeringsfase	Enquête	Analyse o.b.v. getallen data	Leerlingen
	Uitvoeringsfase	Focusgroep leerlingen	Analyse o.b.v. tekst data	Leerlingen
	Uitvoeringsfase	Interview mentoren	Analyse o.b.v. tekst en geluid data	Mentoren
Deelvraag 2 <i>Welke basisvoorwaarden zijn nodig voor LOB op het vavo-vmbo-t?</i>	Vooronderzoek	Enquête landelijk vavo	Analyse o.b.v. getallen data	Vavo-decanen landelijk
	Vooronderzoek	Theorie eigenaarschap	Analyse o.b.v. tekst data	Theorie van onderzoekers
	Vooronderzoek	Theorie LOB	Analyse o.b.v. tekst data	Theorie van onderzoekers
Deelvraag 3 <i>Wat is het belang van studiekeuze op het vavo-vmbo-t?</i>	Vooronderzoek	Documentonderzoek	Analyse o.b.v. tekst	Beleidsstukken
	Vooronderzoek	Theorie studiekeuze	Analyse o.b.v. tekst	Theorie van onderzoekers
	Uitvoeringsfase	Interview	Analyse o.b.v. tekst	Directie

Figuur 3

Uitwerking triangulatie binnen het onderzoek

3.8.2 Validiteit

De interne validiteit wordt gecontroleerd doordat bij alle onderzoeksmethodes steeds de betreffende deelvraag te betrekken, om zo te controleren of deze bijdraagt aan het onderzoek.

Van externe validiteit is sprake binnen de onderzoeksschool wanneer een jaar later het tijdstip van het onderzoek rond dezelfde periode van het schooljaar wordt gehouden en de uitkomst (grotendeels) gelijk is. Een soortgelijk onderzoek uitvoeren op een ander moment in het schooljaar, of met een gewijzigde doelgroep, zal andere resultaten geven. Daarnaast is het onderzoek ook gebonden aan het niveau dat de leerling volgt. Wanneer dit onderzoek wordt afgenomen onder havisten of vwo'ers, is de verwachting dat het andere resultaten zal opleveren.

3.9 Tijdpad

Tijd	Actie
September 2015	Vorbereiden enquête
Eind september 2015	Controle enquête
Oktober 2015	Uitzetten enquête
November 2015	Hoofstuk 1,2,3 uitwerken
Begin december 2015	Focusgroep leerlingen vorbereiden
Half december 2015	Hoofstuk 1,2,3 uitwerken
Eind december 2015	Uitwerken data enquête
Begin januari 2016	Interview directie
Half januari 2016	Interview directie uitwerken
Eind januari 2016	Focusgroep leerling en uitwerken
Februari 2016	Presentatie en gesprek mavo mentoren
Maart 2016	Hoofdstuk 4, 5 en 6 schrijven
Eind maart 2016	Hele PGO doornemen incl. bijlagen en literatuurlijst
Begin april 2016	PGO naar critical friends
Eind april 2016	PGO insturen voor beoordeling

Figuur 4
Tijdpad onderzoek

Hoofdstuk 4 Data-analyse & resultaten

In dit hoofdstuk worden de data gepresenteerd die verkregen zijn via de onderzoeksmethoden zoals beschreven in hoofdstuk drie. Hoe kan LOB ervoor zorgen dat de vavo-vmbo-t leerling komt tot een studiekeuze en zich eigenaar voelt van dit proces.

4.1 Resultaten deelvraag 1

Wanneer en op welke manier wil de vavo-vmbo-t leerling bezig zijn met zijn studiekeuze?

4.1.1 Analyse leerlingen enquête

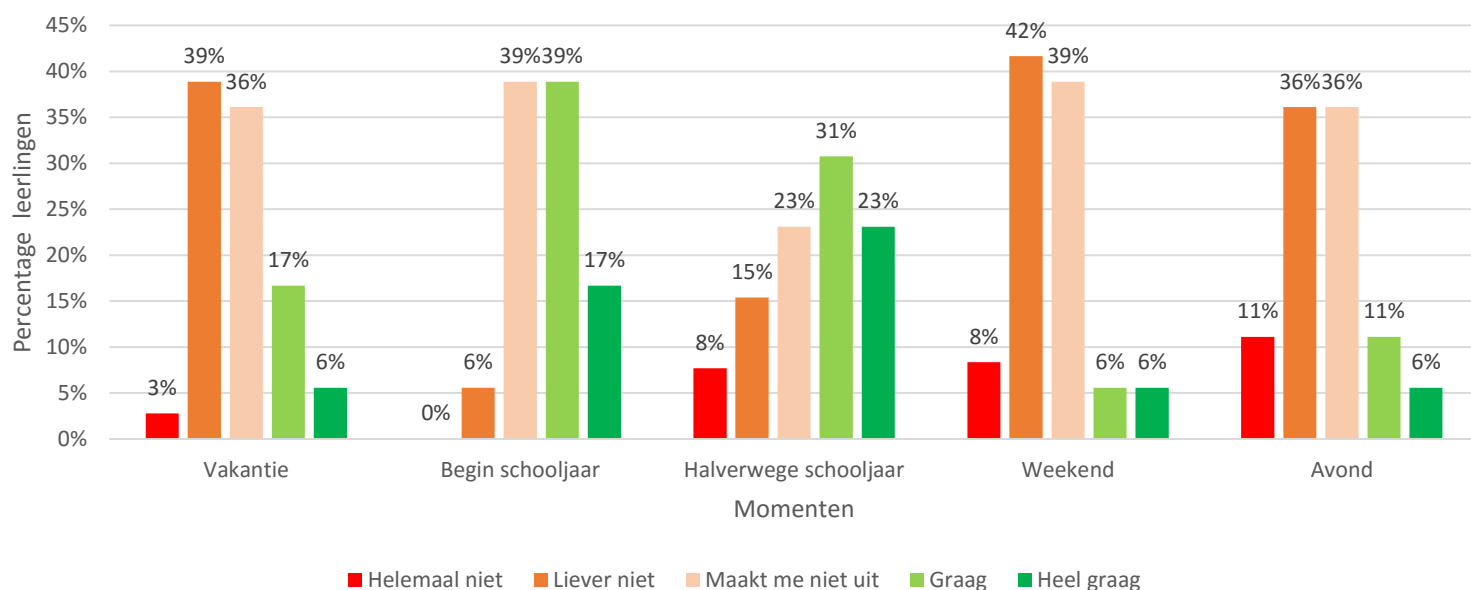
75 vmbo-t leerlingen zijn per mail uitgenodigd (bijlage 3) om de enquête in te vullen (bijlage 7) en hieraan is gehoor gegeven door 36 leerlingen, een respons van 48%. De enquête vormt de basis voor de latere focusgroep.

Niet alle vragen uit de enquête zijn verwerkt binnen dit onderzoek. Alleen de vragen die antwoord geven op de vragen binnen het onderzoek zijn gebruikt.

Vraag 5 (grafiek 1):

Op welke momenten tijdens het schooljaar wil je bezig zijn met je studiekeuze?

42% procent geeft aan liever niet in het weekend met hun studiekeuze bezig te zijn. Liever niet in de vakantie, maar wel aan de start van het schooljaar worden beide door 39% gekozen. 31% halverwege het schooljaar.

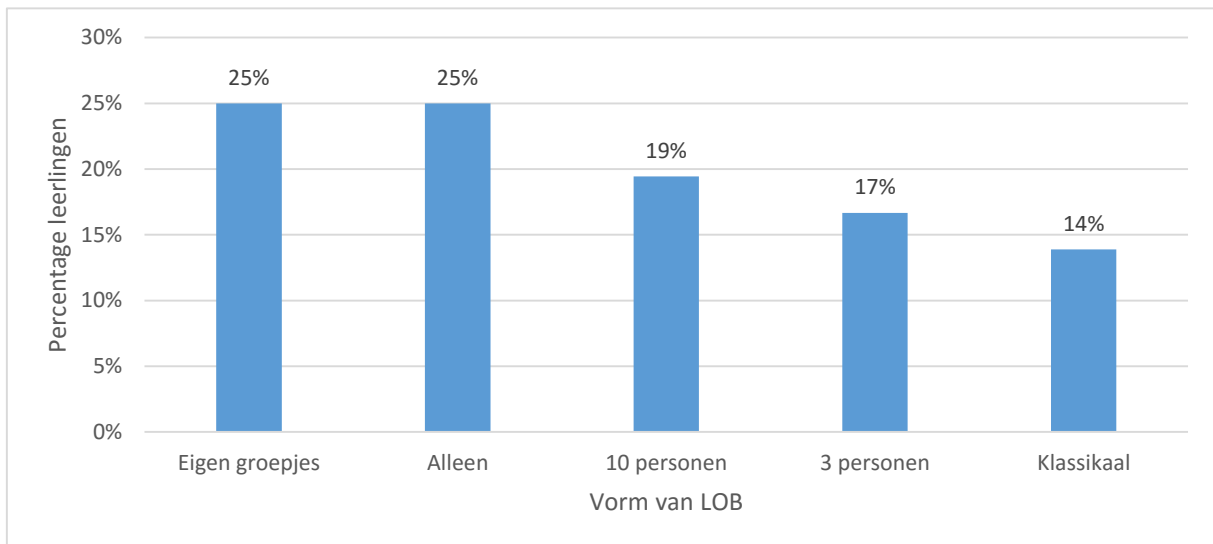

Grafiek 1 Moment waarop de leerling met zijn studiekeuze bezig wil zijn

Vraag 6 (grafiek 2):

Welke vorm van LOB vind je het fijnste?

25% heeft de voorkeur om individueel of in kleine zelfgekozen groepjes LOB te krijgen (grafiek 2). 19% vindt het werken in groepjes van ongeveer tien personen prettig. 17% wil werken in groepjes van 3 personen en 14% geeft de voorkeur aan klassikale LOB.

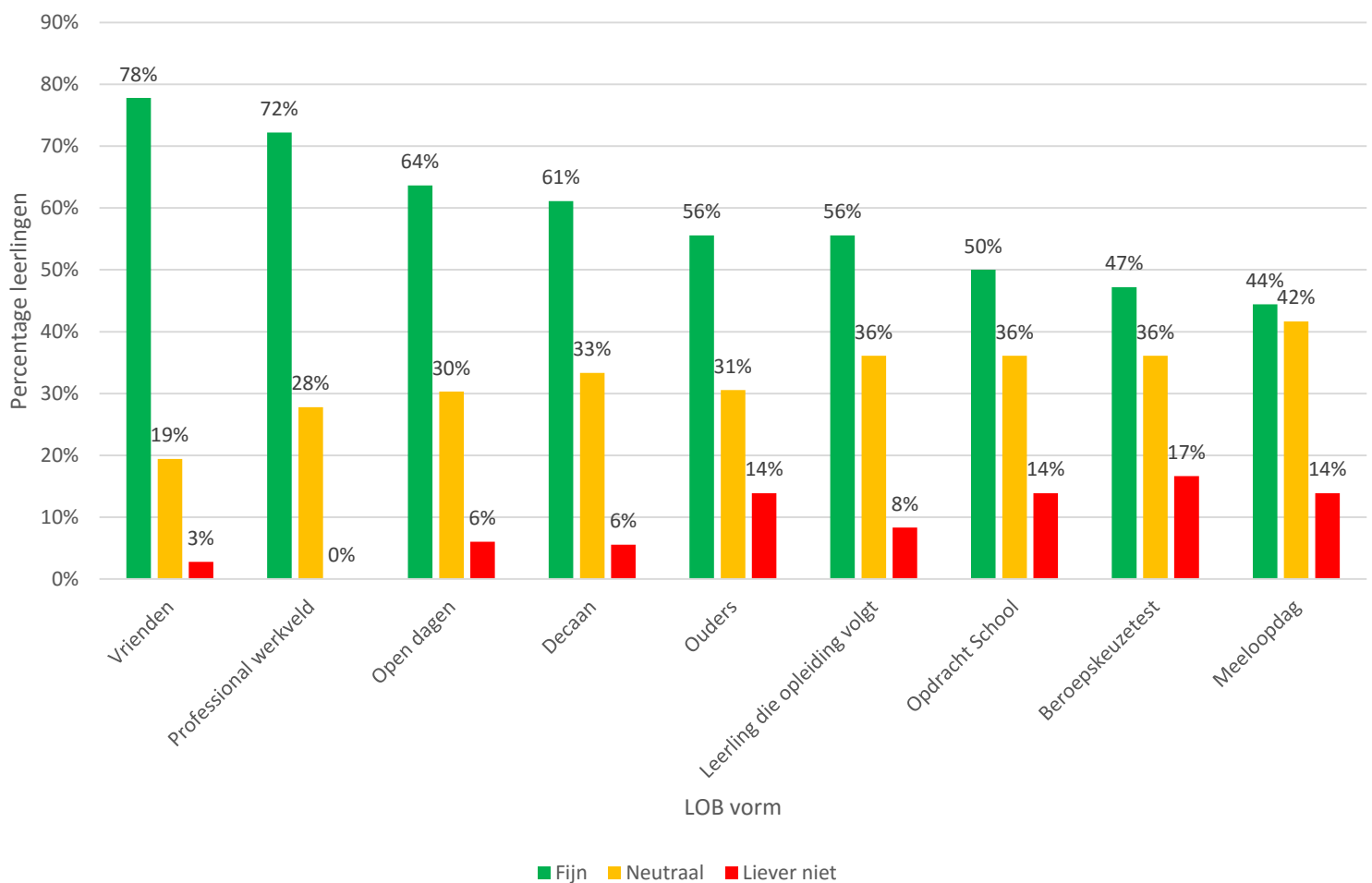

Grafiek 2 Voorkeur van groepsvorm tijdens LOB

Vraag 7 (grafiek 3):

Hieronder staan verschillende vormen van LOB. Geef hieronder aan hoe fijn/niet fijn je deze vorm van LOB vindt.

78% geeft aan het liefste met vrienden over hun studiekeuze te praten. 72% wil informatie krijgen van iemand uit het werkveld. 64% wil open dagen bezoeken. 17% wil liever niet een beroepskeuzetest maken.

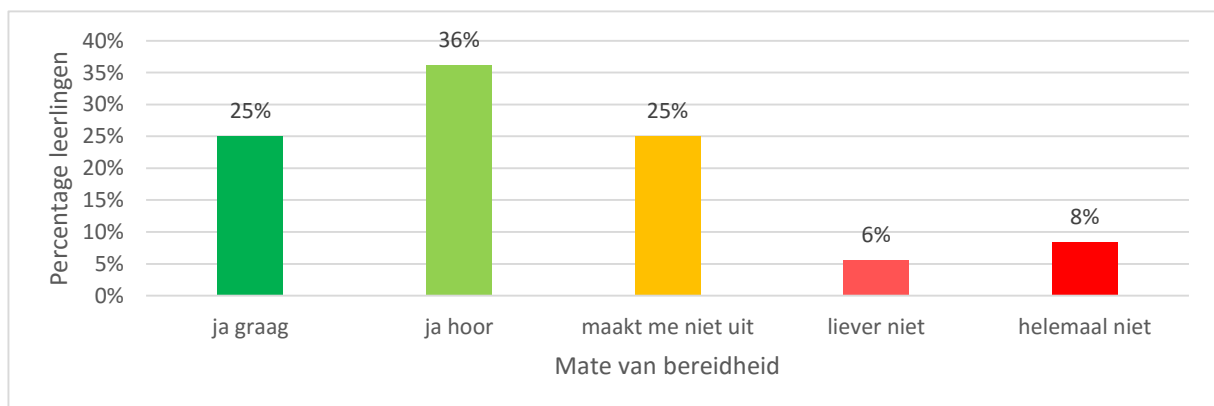

Grafiek 3 Voorkeur LOB-vorm

Vraag 8 (grafiek 4):

Ben je bereid om lessen te volgen over je studiekeuze?

25% wil heel graag lessen volgen met betrekking tot de studiekeuze ten opzichte van 6%

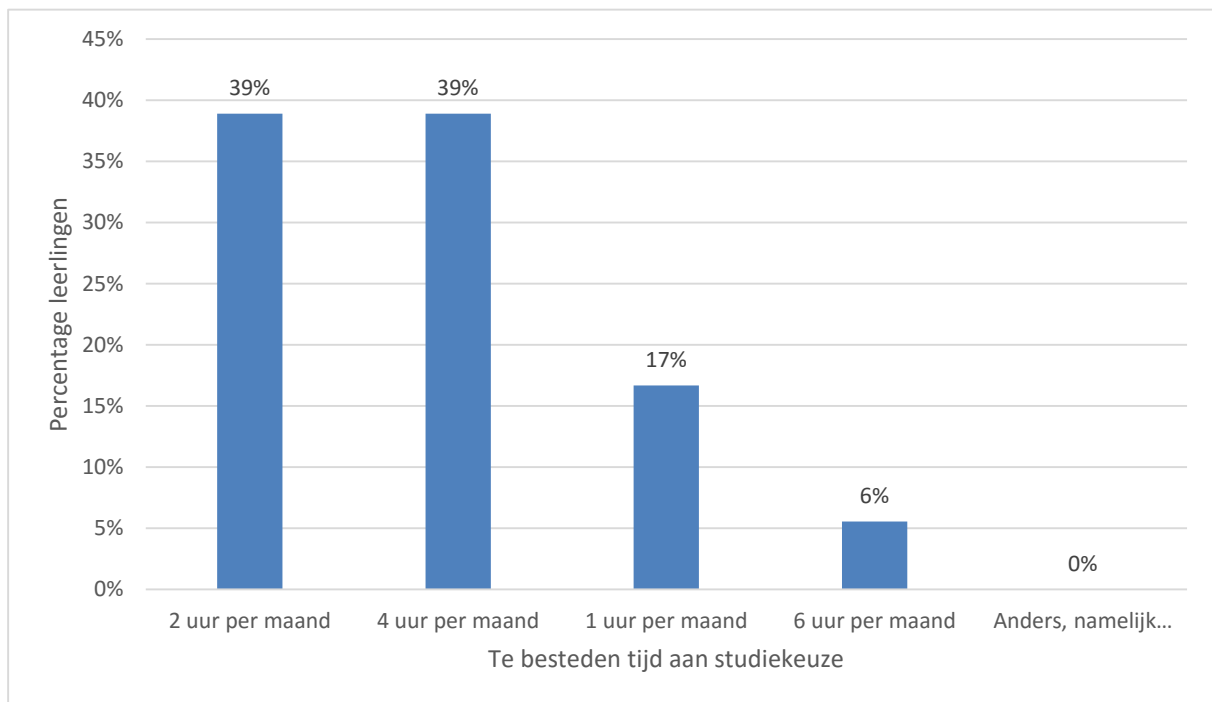
Grafiek 4 Bereidheid om lessen te volgen voor LOB

die liever geen lessen hiervoor volgen. 8% wil er helemaal geen lessen voor volgen.

Vraag 10 (grafiek 5):

Hoeveel tijd wil je besteden aan je studiekeuze op school?

39% wil 2 uur per maand aan zijn studiekeuze besteden. Ook 39% wil er 4 uur per maand aan besteden. Dit ten opzichte van 6% die 6 uur per maand aan zijn studiekeuze wil besteden.

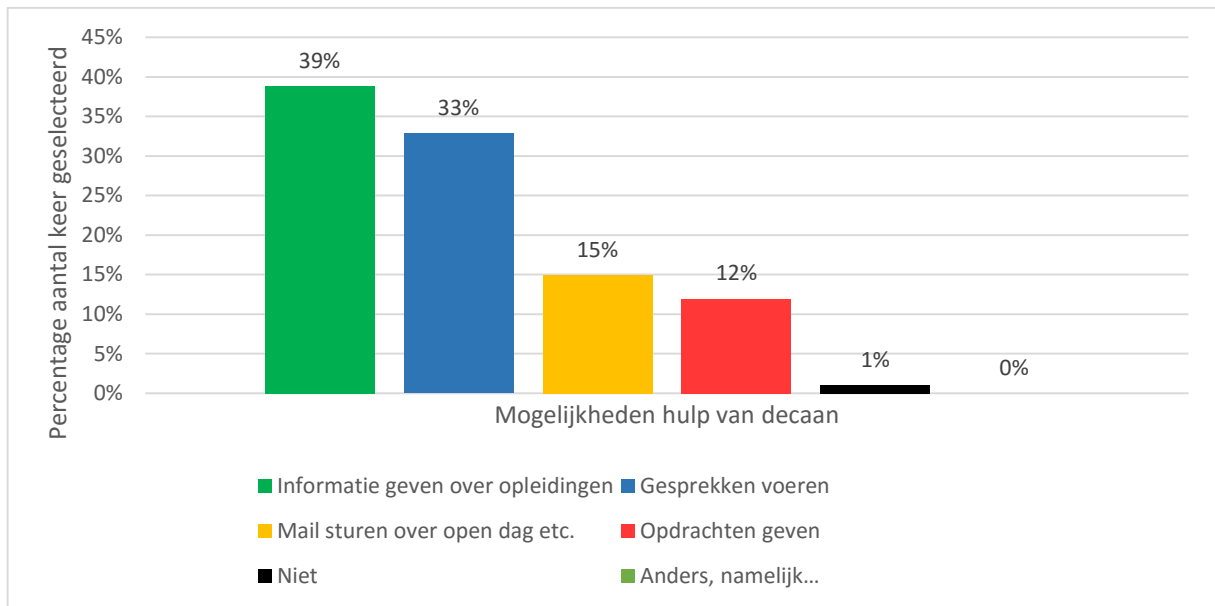

Grafiek 5 Hoeveelheid tijd die leerling aan zijn studiekeuze wil besteden.

Vraag 12 (grafiek 6):

Hoe kan de decaan je helpen bij je studiekeuze?

Hier mochten meerdere antwoorden ingevuld worden. 39% vindt dat de decaan informatie over opleidingen moet geven. 33% vindt het voeren van gesprekken belangrijk. 12% wil opdrachten ontvangen van de decaan. 1% heeft geen hulp nodig van de decaan.

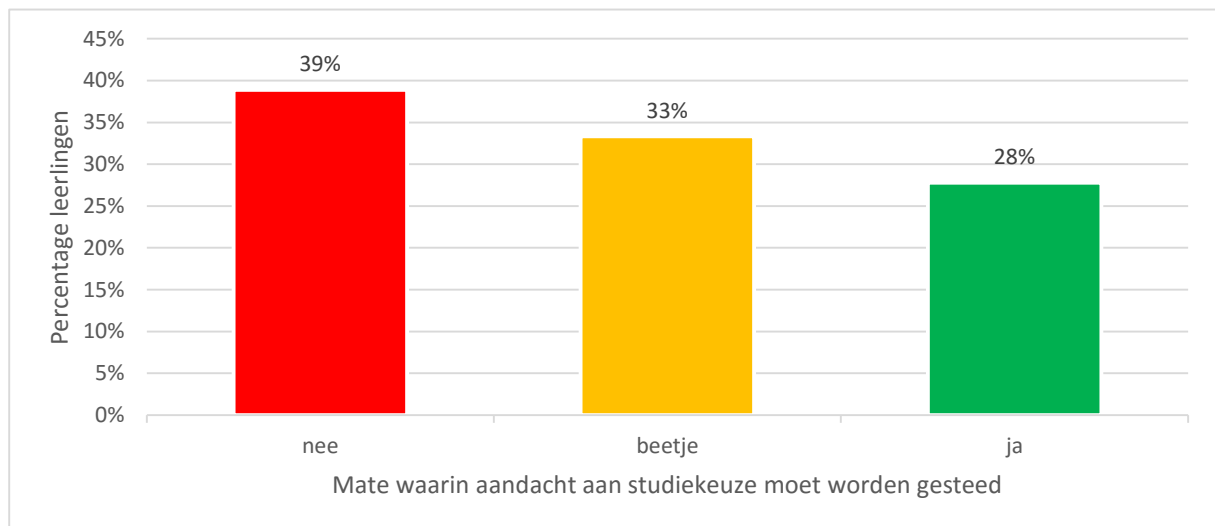

Grafiek 6 Wijze waarop decaan kan helpen bij studiekeuze.

Vraag 17 (grafiek 7):

Vind je dat een mentor aandacht moet besteden aan de studiekeuze?

39% geeft aan de mentor dit niet hoeft te doen. 33% vindt dat ze er een beetje aandacht aan moeten besteden. 28% vindt dat de mentor wel aandacht aan de studiekeuze moet schenken.

Grafiek 7 In hoeverre moet de mentor aandacht aan de studiekeuze besteden?

4.1.2 Analyse focusgroep leerlingen

Als aanvulling op de enquête is de focusgroep ingezet. Per e-mail is aan de leerlingen gevraagd hieraan deel te nemen. Om hen te enthousiasmeren is ze een lunch gedurende de focusgroep aangeboden. De focusgroep bestaat uit vijf leerlingen, zowel jongens als meisjes én met een verschillende achtergrond qua schooltype en zorgvraag. De zeven vragen die in hoofdstuk 4.1.1 zijn beschreven zijn voorgelegd aan de focusgroep. De antwoorden van de focusgroep worden weergegeven in beknopte vorm. In bijlage 5 staat de uitgeschreven samenvatting.

Op welk moment van het schooljaar wil je bezig zijn met je studiekeuze?

- *Aan het begin van het schooljaar en gewoon overdag.*
- *LOB lessen mogen langer doorgaan in het schooljaar dan nu gebeurt.*
- *Tip: laat iedereen een beroepskeuzetest maken aan het begin van het schooljaar.*

Welke groepsvorm van LOB vind je het fijnst?

- *De leerlingen die 'klassikaal' hebben in gevuld, hebben dit waarschijnlijk gedaan zodat ze dan niet opvallen in de groep.*
- *De kleine groepjes zijn fijn als het wordt gecombineerd met leerlingen met dezelfde interesse.*
- *Voor een aantal leerlingen kan LOB alleen fijn zijn, maar voor sommige is dit ook heel eng.*

Welke manier van informatie verzamelen vind je fijn?

- *Het is fijn om het er met vrienden over te hebben.*
- *Het zou fijn zijn als school activiteiten zou organiseren.*

Ben je bereid lessen te volgen over je studiekeuze?

- *Dit verschilt per leerling, maar de meesten willen er wel iets aan doen.*
- *Na de eerste schoolexamen-periode zou het een idee zijn om met groepjes te wisselen.*

Hoeveel tijd wil je besteden aan je studiekeuze?

- *Één uur is wel kort per maand, dat is echt te weinig.*
- *Door 2 tot 4 uur per maand ermee bezig te zijn, blijf je er bewust mee bezig.*

Hoe kan de decaan helpen bij je studiekeuze?

- *Opdrachten geven is leuk, maar ze moeten niet té moeilijk zijn.*
- *Per les één of twee beroepen behandelen waar je als leerling op kunt inschrijven om naar te gaan luisteren.*
- *Posters op deuren en muren hangen van open dagen etc.*

Moet je mentor aandacht aan je studiekeuze besteden?

- *Wij vinden het belangrijk dat de mentor vraagt naar de stand van zaken en je interesses.*
- *De mentor moet in de gaten houden of wij ons al hebben aangemeld.*

Conclusie en extra vraag die opkwam gedurende het gesprek: Als we nu de deelvraag moeten beantwoorden, wat zou dan het antwoord/de antwoorden zijn?

- *Een LOB-programma kan zinvol zijn als het leuke en persoonlijke opdrachten zijn. maar het moet wel bij het vavo passen.*
- *De decaan moet met iedereen een gesprek hebben.*
- *We willen gezien worden en inspraak hebben in de invulling van het programma.*
- *Controleer hoe iedereen ervoor staat en verplichten als ze niks doen.*

4.1.3 Analyse focusgroep mentoren

Door middel van een focusgroep is aan de mentoren gevraagd wat hun mening is ten opzichte van LOB.

Verschillende mentoren geven aan dat hun prioriteit bij de lessen en examens ligt op dit moment van het schooljaar en dat ze daardoor niet kunnen deelnemen aan de focusgroep. Hierdoor wordt de focusgroep omgezet naar een reflectiegesprek met twee mentoren. Met hen wordt gekeken naar de antwoorden van de leerlingen in de enquête en de focusgroep. Hun reactie is als samenvatting hieronder verwerkt.

Wellicht kan een face-to-face gesprek helpen, of een 5 minutengesprek met iedere leerling. Hierdoor begin je met het opbouwen van een relatie. Structuur en regelmaat van de bijeenkomsten zijn belangrijk, niet zozeer de duur.

Maak groepen die qua wens van studie bij elkaar passen. Leerlingen moeten er niet heel vrij in worden gelaten.

Werk met een soort 'strippenkaart' waarbij de leerlingen verschillende activiteiten aangeboden krijgen en ze zelf mogen kiezen waar ze naartoe gaan. Op deze manier stimuleer je hun meervoudige intelligentie.

De leerlingen die niet bereid zijn om lessen te volgen zijn waarschijnlijk de leerlingen die al weten wat ze willen of niet met hun studiekeuze bezig willen zijn. Bij deze laatste groep is het de vraag of je hen ooit zult bereiken.

Beide mentoren verbazen zich over het grote aantal uren dat de leerlingen bereidt zijn om aan hun studiekeuze te besteden.

De mentor kan helpen door regelmatig ernaar te vragen en doorverwijzen naar de decaan waar de expertise zit. Ze vragen zich af of zij dit als mentor ooit kunnen evenaren.

Een LOB-programma zien beide mentoren niet als een aanvulling. Het gaat er volgens hen om dat de leerling het gevoel heeft dat hij gezien wordt door de mentor en de decaan. Eventueel kan er een pilot gedraaid worden met enkele leerlingen.

4.2 Resultaten deelvraag 2

Deelvraag 2: Welke basisvoorwaarden zijn nodig voor LOB op het vavo-vmbo-t?

4.2.1 Analyse vooronderzoek

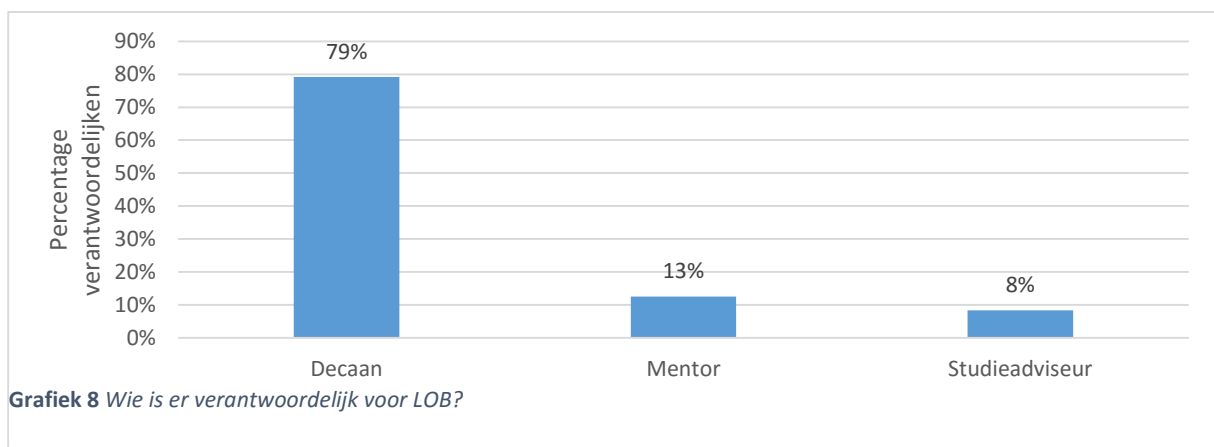
De 30 vavo-scholen in Nederland zijn per mail uitgenodigd om deel te nemen aan het onderzoek zoals beschreven hoofdstuk 3.4. 24 scholen hebben de vragenlijst (bijlage 1) ingevuld, een respons van 80%. Eén van de scholen heeft aangegeven geen LOB aan te bieden. De data van deze school worden niet meegenomen.

Vraag 7 (grafiek 8):

Wie is er verantwoordelijk voor LOB?

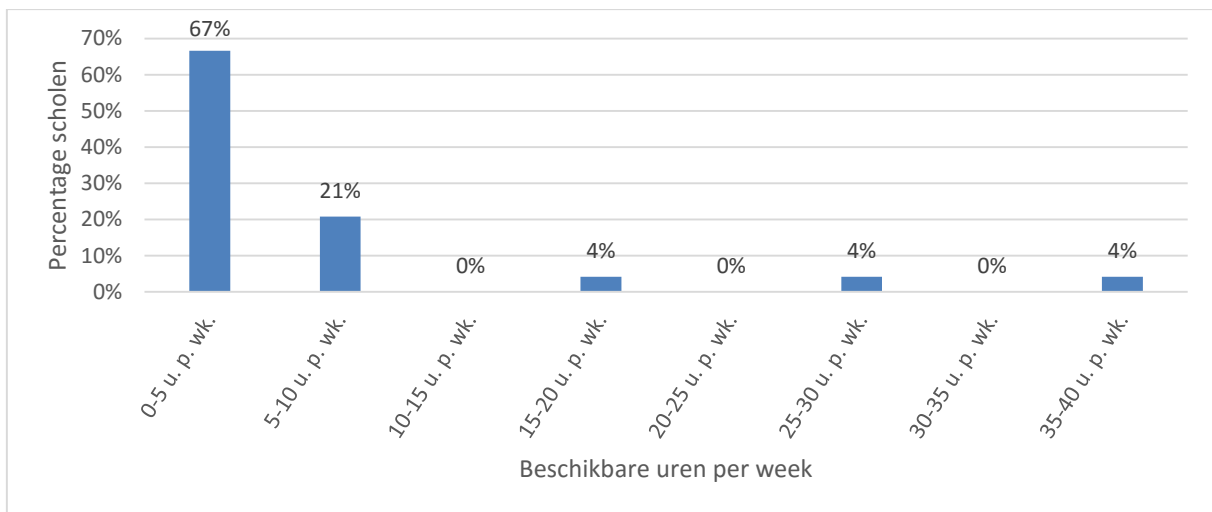
79% van de scholen biedt LOB aan via de decaan. Bij 13% is de mentor hiervoor verantwoordelijk en bij 8% de studieadviseur.

Vraag 8 (grafiek 9)

Hoeveel uren per week heeft de verantwoordelijke voor LOB?

67% heeft nul tot vijf uur per week beschikbaar in tegenstelling tot 4% die 25-30 of 35-40 uur per week beschikbaar heeft voor LOB.

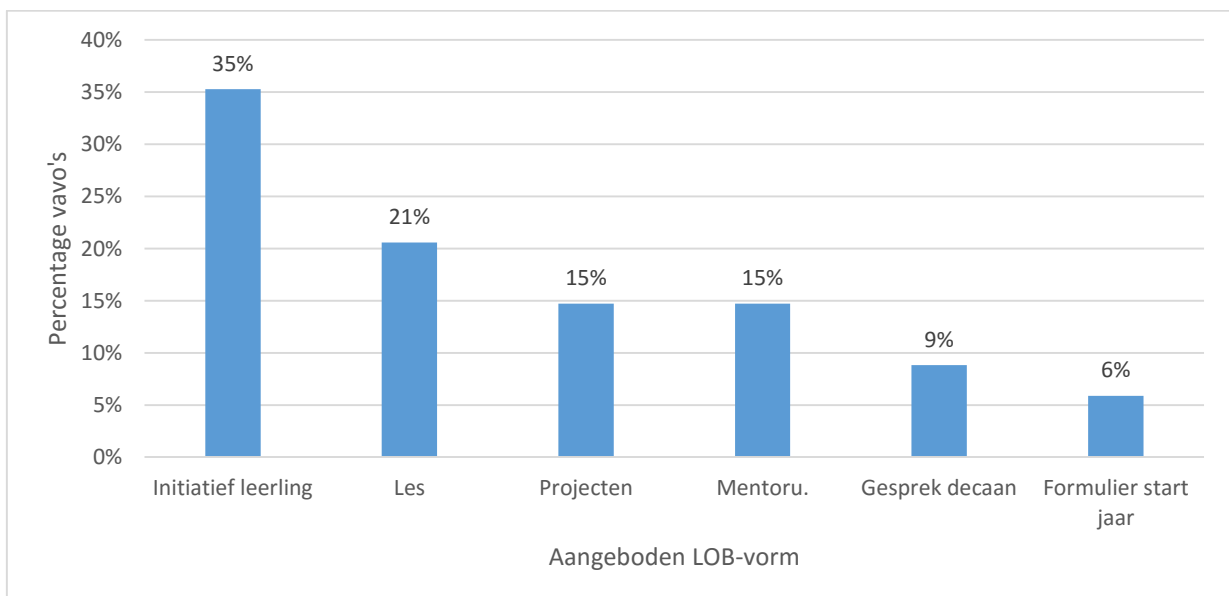
Grafiek 8 Beschikbare uren voor LOB

Vraag 9 (grafiek 10):

In welke vorm wordt LOB aangeboden op uw school?

Er waren meerdere antwoorden per school mogelijk.

In 35% van de gevallen vindt LOB plaats op initiatief van de leerling. 21% geeft LOB in lesvorm. 6% procent maakt gebruik van een formulier aan de start van het schooljaar.

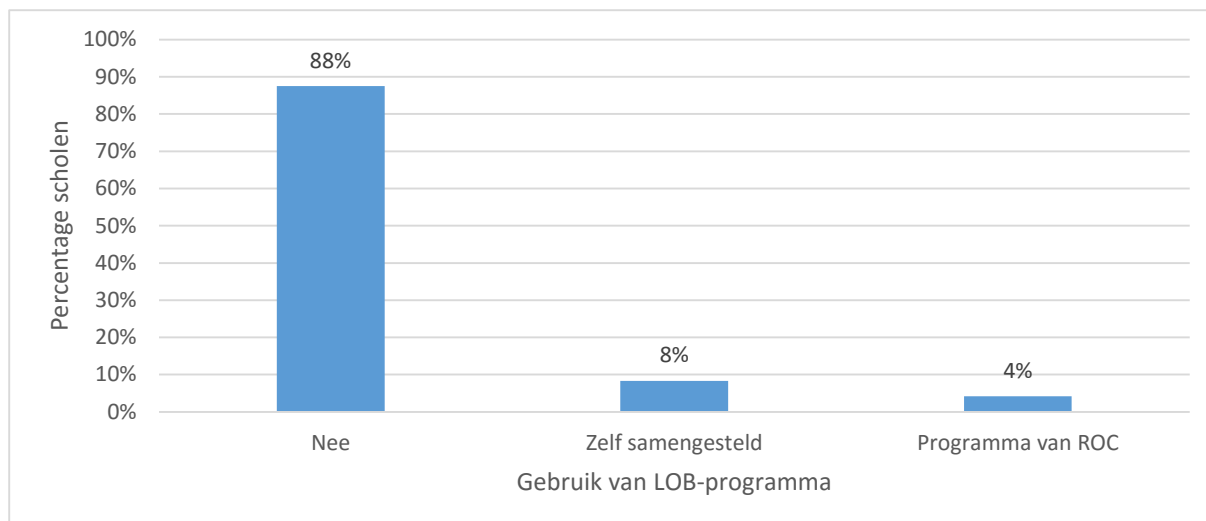

Grafiek 10 Wijze waarop LOB wordt aangeboden.

Vraag 10 (grafiek 11):

Maakt uw school gebruik van een LOB-programma?

88% gebruikt geen LOB-programma. 8% gebruikt een zelf samengesteld LOB-programma en 4% gebruikt het programma van het Regionaal Onderwijs Centrum (ROC) waar men onderdeel van uitmaakt.

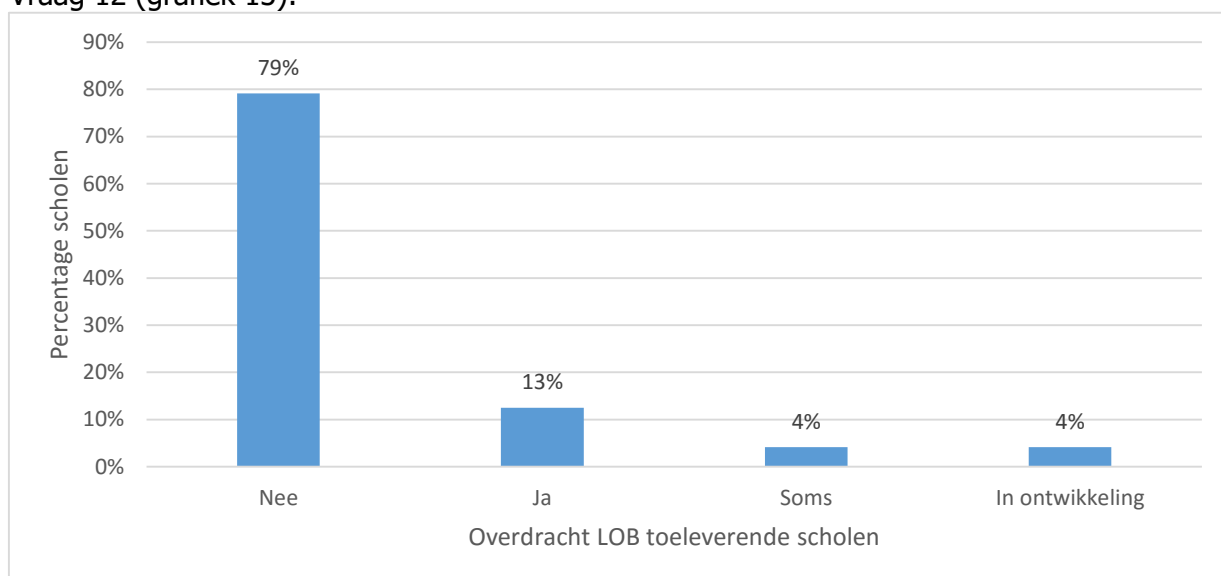
Grafiek 11 Overzicht van gebruik van LOB-programma.

Vraag 11 (grafiek 12):

Krijgt u een overdracht van toeleverende scholen met betrekking tot LOB?

79% krijgt geen overdracht. 13% krijgt wel een overdracht. 4% soms en bij nog 4% zijn hierover gesprekken gaande.

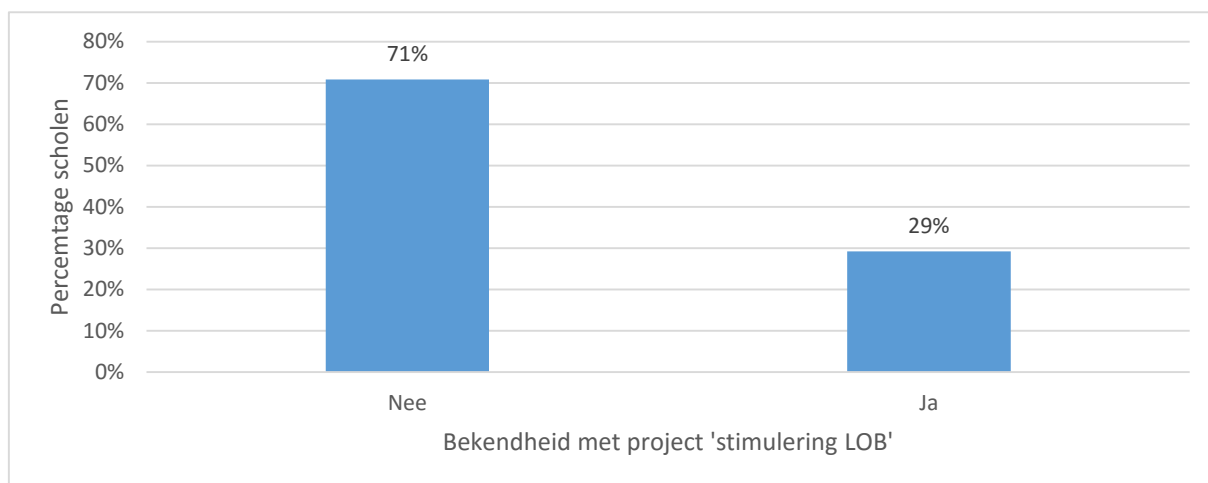
Vraag 12 (grafiek 13):

Grafiek 12 Overdracht van toeleverende scholen op het gebied van LOB.

Bent u bekend met het project 'Stimulering LOB' van de VO-raad?

In paragraaf 2.2.1 staat vermeld dat aan het project 'Stimulering LOB' geen vavo-scholen hebben deelgenomen. Aan de vavo-scholen is gevraagd in hoeverre zij bekend zijn met dit project. 71% is niet bekend met dit project en 29% scholen wel.

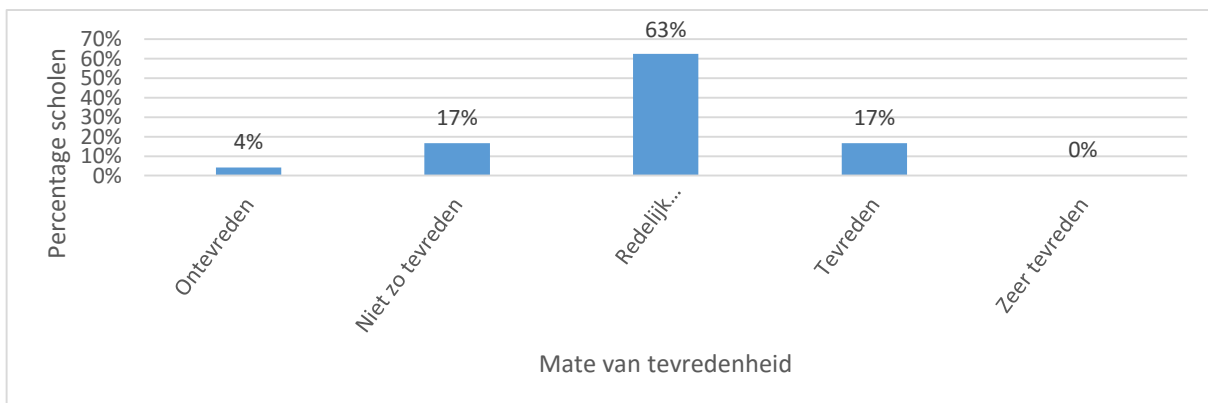

Grafiek 13 Bekendheid met project 'stimulering LOB' van de VO-raad.

Vraag 13 (grafiek 14):

Hoe tevreden bent u met de vorm van LOB zoals deze wordt aangeboden bij u op school?

63% geeft aan redelijk tevreden te zijn. Dit ten opzichte van 4% die aangeeft ontevreden te zijn. 0% is zeer tevreden.

Grafiek 14 Mate van tevredenheid over de manier waarop LOB wordt aangeboden op de eigen school.

4.2.2 Analyse LOB zoals in de huidige situatie aangeboden

Op het Vavo-College wordt op dit moment LOB geboden in een tweewekelijkse cyclus, die stopt in november. Vanaf dat moment worden alleen de leerlingen benaderd waarvan hun studiekeuze nog niet bekend is. Dit is volledige aanbod gestuurd. De leerlingen wordt wel verteld dat ze zelf een afspraak mogen maken, mocht daar behoefte aan zijn.

De mentor heeft een controlerende rol en verwijst door naar de decaan. De decaan is verantwoordelijk voor het aanbod en inhoud van de LOB. Er wordt niet gewerkt met een

LOB-programma, maar met een zelf ontwikkeld programmaboekje met opdrachten waarvan de verwachting is dat dit aansluit bij de behoefte van de vmbo-t-leerling.

4.2.3 Analyse theorie eigenaarschap & theorie LOB

Een leerling die zich verantwoordelijk voelt voor zijn eigen studiekeuze en het belang ervan inziet zal zich eigenaar voelen van zijn LOB-traject. Dit kan verkregen worden door de leerling 'een stem' te geven en naar hem te luisteren. Er dient met de leerling gepraat te worden en niet tegen de leerling. Zie hoofdstuk 2.1 en 2.2.

4.3 Resultaten deelvraag 3

Deelvraag 3: *Wat is het belang van studiekeuze op het vavo-vmbo-t?*

4.3.1 Analyse documentonderzoek

Eén van de doelen die in de verdragen van de Europese Unie zijn opgenomen met betrekking tot burgerschap (Ministerie van Buitenlandse Zaken, 2008) is om het aantal VSV'ers terug te dringen en de wens tot meritocratie. LOB wordt gezien als een belangrijk middel om dit doel na te streven.

Dit streven is door de overheid overgenomen door LOB in de wet te verankeren. Enkele ontwikkelingen hierin zijn het MBO-project 'lob4mbo' (www.lob4mbo.nl) en het project 'Stimulering LOB' zoals beschreven in paragraaf 2.2.2.

Binnen het vmbo-t wil de overheid het loopbaandossier gaan uitbreiden waardoor de persoonlijke ontwikkeling van leerlingen centraal komt te staan en beter inzichtelijk wordt (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2015).

Het ROC waar de onderzoeksschool onderdeel van is heeft als doel dat met ingang van schooljaar 2016-2017 iedere onderwijsafdeling LOB-activiteiten aan te bieden. Dit dient te zijn opgenomen in het jaarplan van iedere afdeling.

4.3.2 Analyse theorie studiekeuze

De (juiste) studiekeuze wordt gezien als een manier om voortijdig schoolverlaten te voorkomen. Het helpt de leerling zichzelf te ontwikkelen en te worden wat hij wil.

Internationaal, landelijk, regionaal en op schoolniveau worden er verbanden gelegd met studiekeuze en schooluitval. Op al deze niveaus worden afspraken gemaakt om het traject rondom de studiekeuze te verbeteren.

4.3.3 Analyse interview directie

Het interview met de directie is geordend via de schoenendoosmethodiek (Harinck,2010).

Voor de leesbaarheid is gekozen om het per onderwerp in verhaalvorm te beschrijven.

Thema	Antwoord directie
LOB	LOB is anders dan op het reguliere VO, dat komt door de leeftijd en achtergrond van de leerling. Dit maakt dat zij laagdrempelig moet zijn met aandacht voor het individu. Een overdacht van de herkomstschool is wenselijk. Daar heb ik nog niet eerder over nagedacht. Ook zou het mooi zijn als er meer tijd/geld voor LOB beschikbaar is
Motivatie	Leerlingen hier zijn gemotiveerd voor hun studiekeuze omdat ze ouder zijn en een andere achtergrond hebben. Werken in kleine groepen en de dialoog aangaan is aan te raden, zodat de leerling zich gezien voelt. Eventueel kan LOB gekoppeld worden aan het SectorWerkStuk, omdat dat een onderdeel is van hun examen.
Mentor	Het aandeel van mentoren kan beter. Wellicht kunnen mentoren gevraagd worden hoe zij hun aandeel willen vergroten t.o.v. LOB. Het zou mooi zijn als er meer mentoruren zijn en het aandeel LOB daarmee vergroot wordt.
Gesprekken	Kleine groepen en een dialoog zijn beter, omdat de leerling zich dan gezien voelt. Ook gesprekken met leerlingen die naar havo willen is belangrijk. Aanvullende activiteiten zoals sollicitatiegesprekken aanbieden, kunnen helpen bij de motivatie.
VSV	Bij ontwikkeling van LOB hier op school was dit geen partner. Dit is de laatste 6-7 jaar een belangrijk aspect geworden. LOB draagt zeker bij in het voorkomen van VSV
Toekomst	We moeten in LOB blijven investeren. Eigenlijk moeten we gewoon jaarlijks dit interview afnemen. Ik hoop op meer uren, zodat er meer mogelijk is voor LOB. Programma maken voor leerlingen die willen doorstromen naar havo Diverse activiteiten organiseren die gelinkt kunnen worden aan LOB

Hoofdstuk 5 Conclusies en aanbevelingen

In dit hoofdstuk worden de onderzoeksvraag en deelvragen beantwoord, conclusies getrokken en aanbevelingen naar de school gedaan.

De deelvragen worden afzonderlijk behandeld om zo de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden.

5.1 Beantwoorden deelvraag 1

Wanneer en op welke manier wil de vavo-vmbo-t-leerling bezig zijn met zijn studiekeuze?

In de enquête geven de respondenten aan met hun studiekeuze bezig te willen zijn, bij voorkeur tijdens de eerste helft van het schooljaar. Hierbij gaat de voorkeur uit naar lessen in kleine groepen of individuele gesprekken die regelmatig plaatsvinden. Hierbij verwachten ze van de decaan informatie over opleidingen en de organisatie van verschillende activiteiten. Bij de invulling van deze activiteiten willen ze betrokken worden. Van de mentor verwachten ze een actieve rol die hen alert houdt en eventueel doorverwijst naar de decaan.

Deze resultaten werden vanuit de focusgroep aangevuld met de opmerking dat leerlingen het liefste onder schooltijd met hun studiekeuze bezig willen zijn.

De leerlingen geven ook aan dat ze enthousiaster worden als ze zelf mogen meedenken over de invulling van het programma. Op deze manier kan iedere leerling kiezen voor de methode waar hij de voorkeur aan geeft.

Ze willen graag een decaan die betrokken is en die met hen een relatie opbouwt. Op die manier zullen ze makkelijk bij de decaan binnen durven stappen.

De mentoren zien zichzelf meer op de achtergrond op het gebied van LOB. Zij informeren bij hun leerlingen en verwijzen door naar de decaan, omdat daar de expertise ligt.

Zij geven de voorkeur aan een face-to-face gesprek van de decaan met de leerlingen. Hierdoor wordt een relatie opgebouwd.

Zowel de leerlingen als mentoren geven de voorkeur aan LOB in een structurele vorm waarbij ze regelmatig elkaar zien en spreken.

Wanneer en op welke manier wil de vavo-vmbo-t-leerling bezig zijn met zijn studiekeuze?

Uitkomsten enquête	Tijdens de eerste helft van het schooljaar.
	Kleine groepen of individueel.
	Regelmatig terugkerende bijeenkomsten
	Betrokken worden bij invulling van het programma.
	Actieve en alerte rol van de mentor.
Uitkomsten focusgroep	Onder schooltijd, niet thuis of in weekend of vakanties.
	Decaan moet 'relatie' opbouwen met leerlingen om zo benaderbaar te zijn voor hen.
Uitkomsten reflectiegesprek mentoren	Mentor meer op achtergrond, omdat decaan meer expertise heeft op het gebied van LOB.
	Face-to-face gesprek met decaan is belangrijk.
	Structureel aanbod van LOB-lessen om de leerlingen alert te houden.

Figuur 5 Schematisch overzicht antwoorden deelvraag 1.

5.2 Beantwoorden deelvraag 2

Deelvraag 2: *Welke basisvoorwaarden zijn nodig voor LOB op het vavo-vmbo-t?*

Uit het vooronderzoek (p. 30) blijkt dat het merendeel van de scholen weinig tijd/ruimte beschikbaar heeft voor LOB. Toch is het merendeel van de scholen tevreden over de wijze waarop zij hun LOB aanbieden. Het beperkte aantal beschikbare uren voor LOB is voor deze scholen geen basisvoorwaarde die invloed heeft op de mate van hun tevredenheid.

De theorie geeft aan dat een leerling met zijn studiekeuze bezig wil zijn als hij hiervoor gemotiveerd is (Ryan & Deci, 2000). Motivatie krijgt een leerling als hij verantwoordelijk wordt voor zijn eigen proces (Senge, 2011). Het eigenaar worden van het eigen studiekeuzeproces start door te gaan luisteren naar wat de leerling te zeggen heeft (Hadfield & Haw, 2001) en de dialoog aan te gaan (Meijers, Kuijpers, & Bakker, 2006). Door de leerling zelf de keuze te geven hoe hij aan zijn studiekeuze wil werken wordt zijn intrinsieke motivatie bevorderd.

Dit wordt bevestigd door het onderzoek van LAKS (Schut et.al., 2013). Hieruit blijkt dat leerlingen tijd willen steken in hun studiekeuze.

De directie van het Vavo-College geeft aan dat er geïnvesteerd moet blijven worden in LOB (p.35). Hierdoor kan LOB aantrekkelijk gehouden worden voor de leerlingen. Dit kan door activiteiten te organiseren die een aanvulling geven op het studiekeuzeproces. Het ontwikkelen van een passend LOB-programma wordt als een basisvoorwaarde gezien. Hieraan kan het Sector Werkstuk gekoppeld worden. De directie zou een uitbreiding van het aantal beschikbare uren voor LOB willen zien, zodat ook bij de andere opleidingen (havo en vwo) meer tijd in LOB gestoken kan worden.

Welke basisvoorwaarden zijn nodig voor LOB op het vavo-vmbo-t?	
Uitkomsten theorie	Gemotiveerde leerling.
	Luisteren naar de leerling.
	Dialogoog aangaan, individueel gesprek.
	Leerling laten kiezen hoe hij aan zijn studiekeuze wil werken.
Uitkomsten interview directie	Blijven investeren in LOB.
	Een passend programma ontwikkelen.
	SWS aan LOB koppelen
	Uitbreiden beschikbare uren voor LOB voor decaan.

Figuur 6 Schematisch overzicht antwoorden deelvraag 2

5.3 Beantwoorden deelvraag 3

Deelvraag 3: *Wat is het belang van studiekeuze op het vavo-vmbo-t?*

Uit documentonderzoek is naar voren gekomen dat in de Europese Verdragen afspraken over studiekeuze zijn opgenomen (Ministerie van Buitenlandse Zaken, 2008). De onderzoeksschool heeft als doel gesteld dat in schooljaar 2016-2017 alle afdelingen LOB hebben opgenomen in het jaarplan [REDACTED], 2013).

De directie van de vavo-school vindt dat er aandacht moet zijn voor de individuele leerling en dat ze de juiste begeleiding verdienen bij hun studiekeuzeproces. Doordat de leerling weet welke vervolgstudie hij wil doen, zal de motivatie toenemen en de kans op een diploma toenemen. 'We moeten in LOB blijven investeren', aldus de directrice (Emmen, 2016).

Wat is het belang van studiekeuze op het vavo-vmbo-t?	
Uitkomsten documentenonderzoek	Is opgenomen in Europese verdragen, onder andere wens tot meritocratie.
	Helpt mee bij het voorkomen van VSV.

Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat vavo-scholen weinig uren beschikbaar hebben voor LOB. Een gevolg hiervan is dat hulp bij de studiekeuze veel afhangt van het initiatief van de leerling. Ondanks de adviezen op zowel internationaal als nationaal niveau zijn er geen wettelijke kaders op het gebied van LOB voor vavo-scholen. Advies is dat hiervoor op politiek niveau wettelijke kaders worden gemaakt.

Aanbevelingen mesoniveau:

Uit het vooronderzoek blijkt dat het merendeel van de vavo-scholen redelijk tevreden zijn over de wijze waarop ze LOB aanbieden. Het advies is om onder de vavo-scholen een verdiepend onderzoek te verrichten op het gebied van LOB, gericht op vavo-onderwijs.

Aanbeveling microniveau:

- 1 Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat de directie wil investeren in de wijze waarop LOB wordt aangeboden. Wanneer dit wordt ingezet op alleen de vmbo-t leerling, dreigt de havo en vwo afdeling te kort te worden gedaan. Advies is dat de directie hiervoor middelen vrijmaakt, zodat in LOB voor vmbo-t geïnvesteerd kan worden, zonder dat de afdelingen havo en vwo moeten inleveren op de kwaliteit van hun LOB.
- 2 Uit het onderzoek blijkt dat de mentoren een minimaal aandeel hebben en de expertise bij de decaan willen houden. Echter, om de betrokkenheid te waarborgen en eventueel te vergroten, is het advies om mentoren te scholen. Scholing op het gebied van studiekeuze, eventuele gevolgen bij een verkeerde studiekeuze, VSV en gesprekstechnieken vergroten de vaardigheden van de mentoren.
- 3 Evalueer jaarlijks de aangeboden LOB met directie, mentoren en leerlingen. Hierdoor kan LOB, waar nodig, bijgesteld worden en wordt de kwaliteit gewaarborgd.
- 4 Realiseer, waar mogelijk, een overdracht van de toeleverende school. Hierdoor kan dubbel werk voorkomen worden voor zowel de decaan, de mentor als de leerling.

Aanbevelingen die de leerling direct 'raken':

Het aanbod en kwaliteit van LOB kan met onderstaande adviezen gerealiseerd worden:

- 1 Ga de dialoog aan met de leerling. Hierdoor zal de leerling een stem krijgen in zijn eigen proces en in de keuzes die gemaakt moeten worden.

- 2 Organiseer lezingen, organiseer een 'uitstapje' naar een studiekeuzebeurs en geef voorlichting over verschillende opleidingen/beroepen. Leerlingen kunnen zelf kiezen waar ze aan deelnemen
- 3 Creëer kleinere groepen leerlingen die met hun studiekeuze bezig zijn. Hierdoor zijn ze eerder in beeld en voelt de leerling zich eerder gezien.
- 4 Streef ernaar om zoveel mogelijk maatwerk te leveren. Hierdoor zullen de leerlingen zichzelf kunnen identificeren met de manier waarop hij aan zijn studiekeuze willen werken. Dit bevordert de motivatie en het gevoel van eigenaarschap.
- 5 Maak het Sector Werk Stuk (SWS) onderdeel van LOB. Het SWS is een werkstuk waarbij de leerling dieper ingaat op een beroep of opleiding én het is een verplicht onderdeel voor het behalen van een diploma.
- 6 Voor de leerlingen die intern door willen stromen naar havo is het aan te bevelen hen een programma te bieden waarbij ze zich oriënteren op havo.

Aanbevelingen voor vervolgonderzoek:

- 1 Onderzoek hoe het met leerlingen gaat in het vervolgonderwijs. Op basis van deze gegevens kan LOB besloten worden de invulling van LOB te veranderen.
- 2 Ontwikkel een LOB-programma dat geschikt is voor het vavo-traject.
- 3 Herhaal dit onderzoek de komende jaren. Hierdoor kan een steeds beter beeld verkregen worden waar de behoefte van de vavo-vmbo-t-leerling ligt op het gebied van LOB.

5.6 Beperkingen van het onderzoek

Ieder onderzoek heeft te maken met beperkingen. Zo ook dit onderzoek.

De lezer moet er rekening mee houden dat de uitkomsten van dit onderzoek gebaseerd zijn op de onderzoeksschool. Daardoor kunnen de uitkomsten niet zondermeer vertaald worden voor andere vavo-vmbo-t-scholen.

Binnen de onderzoeksschool speelt de factor tijd een belangrijke rol. Leerlingen zijn maar één schooljaar aanwezig. Dat betekent dat de uitkomsten zijn verkregen bij leerlingen die dit schooljaar ingeschreven staan. De vraag is dan ook in hoeverre de onderzoeksresultaten overeenkomen wanneer het onderzoek onder de nieuwe leerlingen wordt gehouden.

Er is meerdere malen tevergeefs geprobeerd de focusgroep Mentoren deze groep bij elkaar te krijgen. Door verschillende factoren zoals lesroosters, ziekte en diverse werkzaamheden is het niet gelukt om bij elkaar te komen. Daarom is uiteindelijk gekozen voor een gericht en diepgaand reflectiegesprek met twee mentoren.

De enquête is door 48% van de leerlingen ingevuld. Het is niet bekend wie de 52% zijn die de enquête niet ingevuld hebben. De kans bestaat dat deze 52% andere antwoorden gegeven zou hebben. Hierdoor zou er een andere uitkomst van het onderzoek zijn.

63% van de vavo-scholen geeft aan dat ze redelijk tevreden zijn over de wijze waarop hun LOB wordt ingevuld. In het vooronderzoek is niet gevraagd wat de reden is van hun beoordeling die ze over LOB hebben gegeven.

Hoofdstuk 6 Evaluatie & reflectie

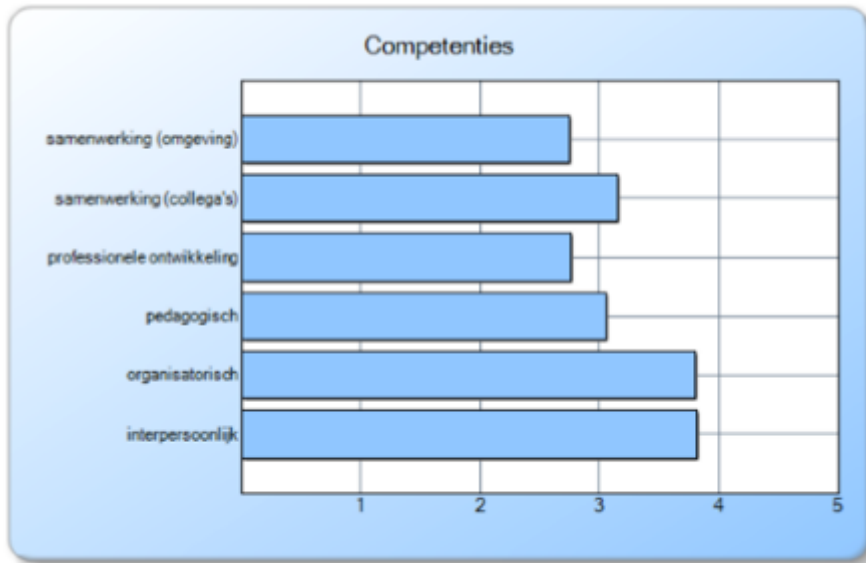
In dit laatste hoofdstuk kijk ik terug op mijn ervaringen met het praktijkonderzoek door middel van de verschillende dimensies van reflectie (Claasen et al., 2009).

6.1 Evaluatie

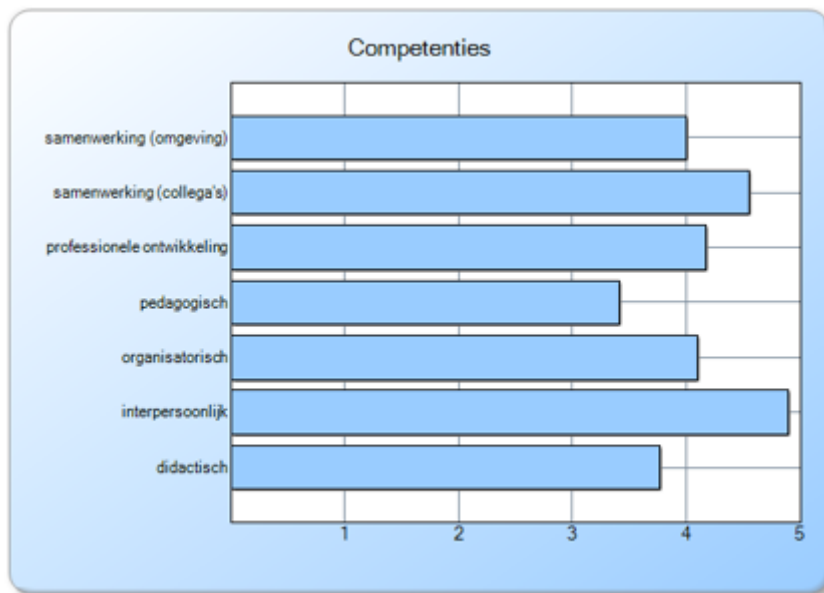
Voor de eerste keer praktijkgericht onderzoek doen en meteen iets bewerkstelligen dat anderen aangaat, is de uitdaging die ik met dit PGO ben aangegaan. Het is haast onbeschrijflijk wat dit onderzoek voor mij heeft betekend.

Terugblikkend op dit PGO, maak ik tegenwoordig mijn keuzes als professional en master bij het aanbieden van LOB op basis van wetenschappelijk onderzoek, in plaats van mijn intuïtie. Intuïtie heeft me ver heeft gebracht, maar nu kan ik mijn denken en handelen empirisch onderbouwen. Niet langer is het toeval dat ik onderweg tegenkom, maar kan ik mijn beslissingen verantwoorden op basis van bestudeerde literatuur en de keuzes die ik daarbinnen genomen heb.

In september 2013, bij de start van deze Master SEN, heb ik de LEOZ scan gemaakt. Nieuwsgiering naar de ontwikkeling die ik de afgelopen 2,5 jaar heb doorgemaakt heb ik deze scan in april 2016 weer gemaakt. Ik had niet gedacht dat er zoveel verschil zou zijn tussen de eerste en tweede meting. Zelfs op didactisch gebied heb ik me ontwikkeld, en ik ben geen docent! Maar ik ben wel mijn LOB-lessen anders en goed onderbouwd gaat invullen.

Figuur 8 LEOZ scan September 2013

Figuur 9 LEOZ scan April 2016

6.2 Beschrijvende reflectie

Als decaan heb ik, op het gebied van LOB en systeemdenken, stappen gezet. Tijdens 'feedback-momenten' met collega's en de directie wordt aangegeven dat ik een professionelere rol aanneem. Ze zien mij als een expert op het gebied van mijn onderzoek. Door het onderzoek is het werkproces van LOB in beeld gebracht. Zie de verwerkingsopdracht van LOB 3 in bijlage 9.

In de praktijk is dit zichtbaar geworden doordat LOB-lessen en gesprekken middels de oplossingsgerichte gesprekstechniek plaatsvinden. De dialoog wordt aangegaan die volgens Meijers et al. (2006) wordt gezien als een effectieve vorm van begeleiding (interpersoonlijk competent). Via de dialoog wordt de leerling aangesproken op zijn volwassenheid. vavo is een vorm van volwassenenonderwijs, waarmee de dialoog past binnen de gewenste aanpak die het vavo nastreeft: de volwassen benadering.

Door dit onderzoek, kan LOB binnen de school, een ontwikkeling doormaken. Door de interviews in dit onderzoek is draagvlak verkregen bij zowel de directie als de mentoren en de afdelingsleider.

6.3 Technische reflectie

Tijdens dit onderzoek heb ik een flink aantal hordes moeten nemen. Ik ben gestart met het verdiepen in de onderzoeksmethoden (Basisdimensie B2.3) en heb ik geleerd hoe ik onderzoekend moet handelen. In de voorbereidingen is het lastig geweest om de combinatie te maken tussen wat ik wil onderzoeken, hoe dit rekening moet houden met bijbehorende theorieën en hoe ik dit verantwoord toepas zonder te sturen in de richting van een, voor mij, wenselijk antwoord.

Nadat alle data binnen zijn gekomen, begint de grootste uitdaging: academisch schrijven. Als persoon die denkt in mogelijkheden, ben ik gebruik gaan maken van mijn netwerk. Door hulp in te schakelen van een professional ben ik gaan inzien waar ik fouten maak en hoe dat komt. Op die manier heb ik stappen gezet in het navolgbaar schrijven en transparant blijven. Daarnaast heb TGO-bijeenkomsten (Thema Gecentreerd Onderwijs) bijgewoond op Fontys Hogescholen. Van hen heb ik feedback en door hen heb ik ideeën opgedaan, waardoor ik kritisch ben gaan kijken naar mijn denken en handelen (Basisdimensie B2.2).

Triangulatie is verkregen door de praktijk te koppelen aan de theorie en betrokkenen een stem te geven via de onderzoeksmethoden (Basisdimensie 2.1).

Mijn schrijven is door dit PGO verbeterd, maar nog steeds vraagt het aandacht en geeft het regelmatig 'buikpijn'. Ik zou mezelf onrecht aandoen om deze competentie niet verder te ontwikkelen om zo professioneler te kunnen inzetten.

Het interview met de directie heb ik als prettig en coöperatief ervaren. Ook gaan zij dit PGO kritisch te lezen en de aanbevelingen overwegen. Dit heeft mij steeds enthousiast gehouden voor mijn onderzoek.

De respons van de mentoren is een blokkade geweest. Slechts twee mentoren hebben tijd willen/kunnen maken voor mijn focusgroep. Hierdoor heb ik de focusgroep omgezet naar intensief en diepgaand reflectiegesprek.

Als decaan zit je met je werkzaamheden vaak op een eiland. De passie en noodzaak die je als decaan voelt voor LOB, wordt niet (altijd) door de hele organisatie gedragen.

6.4 Biografische reflectie

Toen ik 21 jaar oud was en mijn HBO-scriptie moest schrijven, heeft dit veel energie gekost. Het viel niet mee om te schrijven en de rode draad vast te houden. Zo erg als het 20 jaar geleden was, is het niet meer, maar wederom heb ik in een crisis gezeten in de uitwerking en het helder beschrijven van het onderzoek.

Toch ben ik al die tijd enthousiast gebleven. doordat ik geloof in wat ik doe en denk. Mede hierdoor geloven mensen in mij. Dit geeft mij het vertrouwen dat ik goed ben ik wat ik doe en waar ik voor sta.

Mijn motto is: 'denk niet in problemen, maar in oplossingen'. Bij het volgen van de modules OGC1 (Oplossingsgericht Communiceren) en OGC2 heb ik een methode gevonden die perfect bij mij als persoon past. Veel van de vragen binnen de enquête onder de leerlingen en het interview met de directie zijn gebaseerd op oplossingsgericht communiceren (Cauffman & Van Dijk, 2011) (Basisdimensie A3).

6.5 Meta-reflectie

Om mijn keuze voor een handeling te verantwoorden, neem ik afstand van mijn handelen en leren. Deze reflectie wordt beschreven aan de hand van het reflectiemodel van Dilts & Bateson (1989).

Figuur 5 Reflectiemodel van Dilts & Bateson

Zingevingniveau:

Dit PGO heb ik opgezet met de overtuiging dat LOB bijdraagt aan de motivatie van de leerling en de kans vergroot op het behalen van een diploma. Dit PGO betekent voor mij dat ik iets kan betekenen voor leerlingen die tot nu toe over het algemeen weinig succeservaringen hebben gehad in hun leven. Mijn missie is om deze leerlingen, een op hen aangepaste vorm van, LOB aan te bieden, waardoor dit positief bijdraagt aan hun studiekeuzeprocess (Basisdimensie A2).

Identiteit:

Ik ben als decaan verantwoordelijk voor het aanbieden van goede LOB. Voordat ik aan mijn studie Master SEN begon, stond ik niet achter mijn werkwijze. Nu werk ik vanuit mijn overtuiging als mens, gecombineerd met de theorie, aangepast naar de praktijk (Basisdimensie B1). Ik ben tevreden als ik dit PGO succesvol afrond en het (hopelijk) ook in

de praktijk zal worden toegepast. Dit zie ik als de verantwoordelijkheid die ik dien te nemen binnen mijn functie.

Overtuigingen:

Ik ben ervan overtuigd dat door dit onderzoek het aanbod van LOB op de onderzoeksschool verbeterd kan worden. Leerlingen zullen hierdoor bewuster, eerder, actiever en gemotiveerder met hun studiekeuze bezig zijn.

Vaardigheden, gedrag en omgeving:

Door mijn studie en dit PGO ben ik een decaan geworden die zich bewust is van haar handelen. De vele theorieën die ik gelezen heb en ben gaan toepassen, dragen bij aan een verantwoorde vorm van LOB en de gesprekken die gevoerd worden. Het me eigen maken van de oplossingsgerichte gespreksvormen heeft ervoor gezorgd dat ik me dichter bij de leerlingen voel staan en gesprekken kan voeren die meer de diepte ingaan dan voorheen. Mijn cirkel invloed was voorheen vele malen kleiner dan de cirkel van betrokkenheid. Dit heeft zich ontwikkeld tot een betere verhouding ten opzichte van elkaar. Hierdoor voel ik me eerder gehoord en wordt ik actief betrokken bij activiteiten en ontwikkelingen binnen de school.

6.6 Kritische reflectie

Onderzoek doen is een vak apart en is nooit klaar. Overal moest ik over nadenken, inlezen, voorbereiden, herschrijven en weer opnieuw beginnen. Steeds weer zijn er ontwikkelingen op het gebied van LOB in het nieuws. Op het moment van het afronden van het onderzoek zijn er alweer nieuwe ontwikkelingen gaande. Zo wil het Ministerie van OCW dat per augustus 2016 LOB in het PTA (Programma van Toetsing en Afsluiting) wordt opgenomen bij het vmbo-T (Stichting Platforms Vmbo, 2016).

Dit onderzoek en onder andere de ontwikkelingen op overheidsniveau hebben gevolgen voor de leerlingen, mentoren en de directie. Met name de leerlingen zullen profiteren van de aanbevelingen die worden gedaan. Door naar hen te luisteren, krijgen ze een stem in de wereld die snel verandert (Basisdimensie A1).

Als decaan is samenwerken een competentie die zich moet blijven ontwikkelen. De decaan bevindt zich bevinden tussen de leerling, de directie en de mentoren en ieders uiteenlopende uitgangspunten, waarden en normen.

Het valt niet mee om steeds rekening te moeten houden met morele en ethische dilemma's en invloeden die er van zowel binnen als van buiten de school komen. Er zijn zoveel factoren

die meespelen en invloed hebben om de juiste aanbevelingen te kunnen geven, het is lastig geweest om steeds binnen de kaders van het onderzoek te blijven en keuzes te maken.

Ik heb gedurende dit onderzoek veel last gehad van 'kies-pijn'!

6.7 Aanbevelingen voor andere onderzoekers

Ik adviseer toekomstige onderzoekers om tijd te investeren in het schrijven van een onderzoeksopzet, met hierin genoeg tijd en feedback voor de keuze van de onderzoeksvraag en de deelvragen.

Trechteren is hierbij belangrijk.

Het doen van theoretisch onderzoek is zeer verrijkend en stimulerend. De studie naar van de achtergronden laat je veel kennis en ideeën opdoen. Het leert je als onderzoeker om vanuit andere perspectieven en verklaringsmodellen het onderwerp te benaderen, dan alleen vanuit de eigen bekende onderwijssetting.

Besef dat het onderzoek altijd onderhevig is aan veranderende maatschappelijke waarden en normen. Kortom de bijdrage als onderzoeker is relatief en onderhevig aan voortschrijdend inzicht en tijdsgeest. Hiervan dien je als onderzoeker jezelf continue bewust van te zijn.

Literatuurlijst

- Admiraal, D. (2011). De kritisch waarderende dialoog. Succesfactor in loopbaanbegeleiding?! *Loopbaanvisie, 2*, 71-76.
- Aletta Jacobs. (1929). *Vrouwenemancipatie*. Geraadpleegd op <http://www.entoen.nu/alettajacobs>
- Arthur, M. (1994). The boundaryless career: a new perspective for organizational inquiry. *Journal of Organizational Behavior*, 295-306.
- Boerman, R. (2008, 06 06). *Ethische uitgangspunten bij praktijkonderzoek*. Tilburg, Fontys OSO.
- Born, K. van den (eindredactie) & Nijland, Y (eindredactie) (2012). De moedermavo (geschiedenisprogramma aflevering 9 december 2012). Gepresenteerd door H. Goedkoop, *Andere tijden*. Opgevraagd van http://www.npo.nl/andere-tijden/09-12-€2012/NPS_1204172.
- De Lange, R., Schuman, H., & Montesano Montessori, N. (2011). *Praktijkgericht onderzoek voor de reflectieve professional*. Apeldoorn: Garant.
- Bateson, R. (2000). *Steps to an ecology of mind*. The University Of Chicago Press.
- Cauffman, L. & Van Dijk, D. (2011). Handboek oplossingsgericht werken in het onderwijs. Den Haag: Boom Lemma uitgevers.
- Claasen, W.B. (2009). *Inclusief bewkaam. Generiek competentieprofiel inclusief onderwijs*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Freire, P. (2005). *Teachers as Cultural Workers*. Letters to Those Who Dare Teach. Expanded Edition. Boulder: Westview Press.
- Gillham, B. (2000). *The research interview*. London: Continuum.
- Genootschap Onze Taal. (2009). *Meritocratie*. Geraadpleegd op <http://www.woordpost.nl/archief/meritocratie.html>
- Hadfield, M., & Haw, K. (2010). 'Voice', *Young People and Action Research. Educational Action Research, 9*(3).
- Harinck, F. (2010). *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Kienhuis, J. (2009). *Oplossingsgericht werken in uw klas. Zorgbreed, 23*, 2-6.
- Koning Willem I College. (2013). Visie op Loopbaanoriëntatie en -begeleiding. 's-Hertogenbosch.
- Kuijpers, M. (2011). Onderzoek naar wat werkt! Onderzoek naar loopbaanontwikkeling en – begeleiding in het vmbo en effecten van professionalisering van docenten en schoolcoaches. In: Keuzes in ontwikkeling. Loopbaanreflectiegesprekken van docenten in het vmbo. Praktijk en onderzoek (p65-134). Enschede: Stichting Platforms VMBO.

- Marquez-Zenkov, K. (2007). *If they listen to us about life, we'll listen to them about school: seeing city students's ideas about 'quality' teachers. Educational Action Research 15(3).*
- Meijers, F., Kuijpers, M., & Bakker, J. (2006). *Over leerloopbanen en loopbaanleren. Loopbaancompetenties in het (v)mbo.* Stichting Kwaliteitsbevordering Beroepsonderwijs.
- Meijers, F., Kuijpers, M., & Winters, A. (2010). *Leren kiezen / kiezen leren. Een literatuurstudie.* Expertisecentrum Beroepsonderwijs.
- Ministerie van Buitenlandse Zaken. (2008). *Het verdrag van Lissabon. Nieuwe spelregels voor Europese samenwerking.* Den Haag: OBT
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2010). *Kennisagenda OCW.* Rijswijk: Vijfkeerblauw.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2015). *Gekwalificeerd voor de toekomst.* Geraadpleegd op http://www.aanvalopschooluitval.nl/userfiles/file/cijferbijlage/VSV-brief_2015.pdf
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2015). *Reacties op moties ingediend tijdens debat wetsvoorstel invoering profielen MBO.* Geraadpleegd op file:///C:/Users/sasen_000/Downloads/kamerbrief-met-reactie-op-moties-uit-debat-invoering-profielen-vmbo.pdf
- Nogueira, A.M. (2015, 05). *Onderwijs en beroepsopleiding.* Opgehaald van www.europarl.europa.eu: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/nl/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.13.3.html
- Project Stimulerling LOB. (2009). Geraadpleegd op <http://www.lob-vo.nl/over-het-project>
- Project Stimulerling LOB (2012). *LOB de investering waard. Opbrengsten van drie jaar project stimulerling LOB.* Werkendam: Fennema Drukkers
- Ruiter, J. de. (13-3-1980) Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen. Opgevraagd van http://wetten.overheid.nl/BWBR0003299/geldigheidsdatum_20-11-2015
- Rutten, M. (2011). *Weergave literatuurstudie 'Leren voor het leven'. Eerste aanbevelingen voor de praktijk.* 's-Hertogenbosch: KPC Groep.
- Ryan, R. M. & Deci, E. L. (2000). Self Determination Theory and the Facilitation of intrinsic motivation, social development and well-being. University of Rochester, American Psychologist, p. 68-78.
- Schiersmann, C., Ertelt, B.J., Katsarov, J., Mulvey, R., Reid, H., Weber, P. (2012). *NICE Handbook for the Academic Training of Career Guidance and Counseling Professionals.* Heidelberg: Heidelberg University.
- Schut, K., Kuijpers, M., & Lamé, M. (2013). *Scholieren eisen tijd en begeleiding voor hun loopbaan.* Utrecht: Onderwijs Innovatie Groep.
- Senge, P. (2011). *Lerende scholen. Een vijfde discipline boek.* Amsterdam: Academic Service.

Stichting Platforms Vmbo (2016). *Vernieuwing Beroepsgericht Programma's Vmbo*.

Bijlagen

Bijlage 1

Vragenlijst vooronderzoek landelijk vavo-scholen

1. In welke provincie is het vavo waar u werkzaam bent gevestigd?
2. Welke niveaus van opleidingen worden er aangeboden?
3. Hoeveel leerlingen staan er in totaal ingeschreven in schooljaar 2014-2015?
4. Wat is de gemiddelde leeftijd van de leerlingen?
5. Kunt u een indicatie geven van het percentage zorgleerlingen?
6. Wat zijn de redenen van inschrijving van een leerling?
7. Wie is er verantwoordelijk voor Loopbaanbegeleiding en Oriëntatie (LOB)?
8. Hoeveel uren heeft deze persoon hiervoor per week beschikbaar?
9. Indien er LOB wordt aangeboden, in welke vorm gebeurt dit?
10. indien u gebruik maakt van een LOB programma, gelieve hieronder invullen.
11. Vindt er overdracht plaats op het gebied van LOB met toeleverende scholen?
12. Bent u bekend met het project 'Stimulering LOB' van de VO-raad?
13. Hoe tevreden bent u met de vorm van LOB zoals deze wordt aangeboden bij u op school?

Bijlage 2

Interview directie, vrijdag 8-1-2016

1. Je bent sinds 1 oktober 2015 directeur van het vavo-college en hebt 26 jaar ervaring als docent, afdelingsleider, mentor en decaan. Is er iets wat je wilt delen over je ervaringen op het gebied van LOB voor de mavisten?
LOB op het vavo is anders dan LOB voor lln op het reguliere VO. Ik denk dat ze gemotiveerder zijn om met hun studiekeuze bezig te zijn en ijveriger. Ik ben zelf 10 jaar geleden gestart met het geven van LOB op de mavo, omdat ik vond dat deze leerlingen deze extra hulp verdienden. Ik weet nog dat ik me enorm verbaasde over alle programma's die er toen al bestonden om lln te ondersteunen bij het maken van hun studiekeuze.
2. Heb je, nu je directeur bent, een visie voor ogen m.b.t. LOB op de mavo?
Ik vind dat de decaan voor de mavisten goed zichtbaar en benaderbaar moet zijn. Laagdrempelig dus. Ook moet er aandacht zijn voor de individuele leerlingen. Omdat er sprake is van een hele diverse groep aan lln is vooral maatwerk belangrijk. Hierbij zie ik een groepsgrootte van 10-15 lln als ideaal. Bij meer leerlingen wordt het té veel een klassengebeuren en verdwijnt de leerling in de menigte.

- 3 In hoeverre ben je van mening dat de wet- en regelgeving rondom VSV invloed heeft op LOB? Zowel positief als negatief....
VSV heeft in eerste instantie niet meegespeeld bij het opzetten van LOB voor alleen de mavo. LOB is destijds gestart vanuit het oogpunt dat de mavist minder zelfstandig is dan een Havist of Vwo'er. Ook is bij een aantal van hen de leeftijd nog redelijk laag (16-17 jaar), waardoor ik van mening ben geweest dat ze deze extra begeleiding nodig hebben en ook verdienen. Pas de laatste 6-7 jaar is VSV in beeld gekomen, waardoor LOB een steeds belangrijkere plaats is gaan innemen om bij te dragen aan het voorkomen van VSV.
- 4 Het College van Bestuur heeft als doelstelling dat met ingang van schooljaar 2016-2017 ieder onderwijsafdeling LOB-activiteiten aanbiedt en dat deze herkenbaar terug te vinden zijn in het onderwijsprogramma en begeleidingsmodel. Hoever zijn we hier al in als vavo? En waar vind je dat er nog verbetering/veranderingen doorgevoerd kunnen worden?
Ik vind dat er al een geweldig programma is neergezet. Doordat de decaan dit zelf ieder jaar evalueert en bijstelt is het steeds meer maatwerk geworden. Het kan natuurlijk altijd beter, maar tijd en beschikbare financiële middelen zijn hierbij een probleem. Om verbeteringen/veranderingen aan te kunnen brengen zijn er meer uren nodig, zodat er meer intensief begeleid kan worden. Hierdoor ben ik van mening dat de leerling zijn studiekeuze sneller zal oppakken en aan de slag zal gaan. Eventueel kan een koppeling met het SWS een bijdrage leveren aan de kwaliteit. Ook denk ik dat we een programma op moeten zetten voor de mavisten die door willen stromen naar havo. Die krijgen nu alleen een gesprek op basis van hun eindcijfers en oordeel van de docent. Maar een échte voorbereiding krijgen ze niet. Ze weten dus niet wat ze te wachten staat en worden in het schooljaar erna in het diepe gegooid. Als we dit goed aanpakken, kan dit positieve invloed op de resultaten hebben. Dat is zowel voor de school als de leerling fijn!
- 5 Als je op dit moment de wijze van Lob-aanbod een cijfer mag geven over hoe tevreden je over de invullen ervan bent, wat zou dat het cijfer zijn op schaal van 0 tot 10?
8, Er is een programma, de leerlingen zijn in beeld en de betrokkenheid en het enthousiasme vanuit de decaan is groot.
- 6 Wat moet er gebeuren/veranderen om het een cijfer hoger te geven?
Zie antwoorden bij punt 4 & we zullen altijd alert moeten blijven en leerlingen enthousiast moeten maken.
- 7 In hoeverre kunnen de uitkomsten/adviezen die uit het onderzoek komen invloed hebben op vorming van een beleid op LOB en de praktische invulling ervan?
Ik sta er absoluut voor open, de onderdelen die we een aanvulling/verbetering vinden en praktische haalbaar zijn, zullen zeker worden meegenomen in de invulling van LOB voor volgend schooljaar.

- 8 Is er binnen de organisatie financiële ruimte voor LOB mocht deze vraag zich dit voordoen? Is er een mogelijkheid om bij de leerlingen een bijdrage te vragen?
Mochten er aan de hand van dit onderzoek of op een ander moment kosten komen voor LOB, dan is dit bespreekbaar. Uiteraard zijn er wel grenzen. Daarnaast kunnen bepaalde kosten ook door de leerling betaald worden. Aanschaf van programma's en andere LOB middelen moeten daarom voor aanschaf besproken worden.
- 9 Wat is je mening over het aangaan van de dialoog met de leerling of juist de monoloog met de leerling?
Ik sta hier heel positief tegenover en ben er van overtuigd dat dit niet mogelijk is als je je in een klassensituatie bevindt. De groep is dan té groot. Bij de dialoog krijgt de leerling ook een stem en krijgt hij het gevoel dat er naar hem geluisterd wordt.
- 10 Wat zou volgens jou de rol van de mentor moeten zijn bij de mavisten?
Op dit momenteel is het aantal nul. Dat is misschien iets overdreven, want ik doe daarmee een paar mentoren tekort. Maar ik ben er niet tevreden over. Mentoren kunnen meer dan ze nu doen. Ik denk dat we daar samen maar eens naar moeten kijken hoe we ze daarmee kunnen helpen. Ook ben ik er van overtuigd dat we de vakdocenten kunnen activeren om meer over hun vak in combinatie met een toekomstig beroep te laten vertellen. Op deze manier zal voor de leerlingen duidelijker worden waarom een vak aangeboden wordt en wat het nut er van is. De mentoren van de <18 leerlingen hebben ook wel tijd hiervoor. Want zij begeleiden de leerlingen intensief. We zouden in een workshop een keer kunnen inventariseren wat zij nodig hebben om ermee aan de slag te kunnen/willen.
- 11 Wat is je mening met betrekking tot ouderbetrokkenheid bij LOB op onze school? Kun je hier een voorbeeld van geven (of meerdere)?
Ouderbetrokkenheid kan beter, maar de vraag is of je dit moet willen. We zijn toch een volwassenenopleiding. Wel kan door de mentor de ouder betrokken worden. Ook kan gevraagd worden wat ouders van een studiekeuze vinden en aan de ouders te vragen wat ze zelf gestudeerd hebben en nu voor werk hebben. Wat is hun loopbaan geweest op het gebied van studiekeuze en werk.
- 12 Vind je dat de herkomstschool ook een overdracht moeten geven op het gebied van LOB?
Ja, eigenlijk wel. Daar heb ik nooit bij stil gestaan, maar nu je het vraagt vind ik dat we daar wel iets mee kunnen doen. Bijvoorbeeld aan de toeleverende scholen vragen wat zij op praktisch gebied aanbieden aan LOB in de laatste 2 jaren.
- 13 Mijn onderzoek gaat naar het eigenaarschap van LOB. Hoe zie jij het eigenaarschap m.b.t. LOB bij de leerling ingevuld. Wanneer 'trigger' je de leerling.
Meer beschikbare uren, waardoor er individuele gesprekken plaats kunnen vinden of kleinere groepen gemaakt kunnen worden. Door dit te combineren met passend materiaal denk ik dat ze meer motivatie ervoor zullen hebben.

- 14 Stel, dat er geen enkel middel (ook niet financieel) in de weg zou staan en je de meeste ideale situatie krijgt op het gebied van LOB voor de mavo, hoe zou dit dan eruit zien?
- Zelf materiaal ontwikkelen, afgestemd op de leerling.*
Meer mentoruren, meer tijd daarvoor.
Gastsprekers laten komen.
Oud leerlingen uitnodigen om te komen vertellen
Bedrijven aantrekken, bijv. voor sollicitatiegesprekken en –brieven.
Workshops organiseren.
- 15 Welke onderdelen van hierboven genoemde ideale situatie zouden nader onderzocht kunnen worden om te kijken of ze te realiseren zijn?
- Gastsprekers*
Bedrijven
Workshops
- 16 Is er nog iets wat je mee wilt geven of vertellen waar niet naar gevraagd is?
- We moeten voor LOB de tijd nemen. Ik denk dat we dan hele mooie dingen kunnen ontwikkelen waar onze bijzonder (mooie) doelgroep mee aan de slag wil gaan in plaats van moet gaan.*
En we zullen altijd alert moeten blijven op verbeteringen en dit blijven evalueren.

Bijlage 3

6-11-2015

Beste leerling,

Naast begeleiden bij je studiekeuze, ben ik zelf ook bezig met een studie. Tijdens deze studie doe ik onderzoek naar hoe jullie als leerlingen meer gemotiveerd raken om met je studiekeuze bezig te zijn.

Om hier een duidelijker beeld van te krijgen, wil ik natuurlijk graag jullie mening hebben. Het gaat tenslotte om jullie!

Daarom wil ik je vragen om mijn enquête in te vullen. Om de enquête in te vullen klik je op onderstaande link. Houd eerst je Ctrl toets ingedrukt en klik dan op de link. Het zijn 18 vragen en duurt niet veel langer dan 5 tot 10 minuten.

De enquête is anoniem, er wordt nergens naar je naam, email of iets anders gevraagd waardoor ik achter je gegevens zou kunnen komen. Hij is dus volledig veilig in te vullen :).

<http://www.survio.com/survey/d/E5S3J7S3A2E4U6R7R>

Bijlage 4

(Gemaild op maandag 22-2-2016)

Beste mavo-mentor,

Ik ben in de afrondende fase van mijn studie Master Special Educational Needs (SEN). Ik heb hierbij de hulp nodig van een aantal mavo mentoren. Hieronder (kort) de uitleg van mijn onderzoek en aansluitend mijn vraag aan jullie.

Het betreft een praktijkgericht onderzoek waarin ik antwoord wil geven op de vraag:

Welke factoren binnen LOB kunnen ervoor zorgen dat de vavo-vmbo-t-leerling zich eigenaar voelt van zijn studiekeuzeprocess? (en hierdoor een snellere/betere keuze kan maken)

Een deelvraag binnen dit onderzoek is:

Wanneer voelt de vavo-vmbo-t-leerling zich eigenaar van zijn eigen studiekeuzeprocess?

Om antwoord te kunnen geven op deze deelvraag heb ik een enquête onder de mavisten gehouden. Daarna heb ik met een aantal mavisten gepraat over de uitkomsten van deze enquête.

Graag wil ik ook met jullie de uitkomsten delen van de enquête en hierover in gesprek gaan. Ik wil graag van jullie als mentoren horen hoe jullie deze deelvraag zouden beantwoorden.

Met de uitkomst(en) van mijn onderzoek wil ik aanbevelingen doen aan het managementteam en het komende jaar (en in de toekomst) het aanbod van de LOB aan de mavisten gaan verbeteren, zodat dit bijdraagt aan hun motivatie en het uiteindelijke diploma.

Na een speurtocht in het lesrooster van alle mavo mentoren ben ik uitgekomen op dinsdag blok 4. Tijdens dit blok zijn 5 mavo mentoren beschikbaar en dat zijn jullie dus!

Jullie hebben op dinsdag blok 4 een tussenuur of zijn klaar met hun lessen die dag.

Mijn vraag is dan ook of jullie op dinsdag 1 maart tijdens blok 4 met mij dit gesprek aan willen gaan? Uiteraard zal met alle verkregen informatie vertrouwelijk om worden gegaan.

Ik hoor graag van jullie!

Groetjes

Saskia

Bijlage 5

Vraag 1: op welk moment van het schooljaar wil je bezig zijn met je studiekeuze?

Door direct aan het begin van het schooljaar te beginnen blijven de leerlingen gemotiveerder, want aan het begin wil iedereen nog heel erg zijn best doen. Ook zitten dan de opleidingen nog niet vol, als je nog langer wacht misschien wel.

Nu stopt na SE-1 (medio november) de verplichte LOB les, dit zouden we liever langer zien, bijv. tot en met SE-2, zodat iedereen er bewust mee bezig blijft. Daarna hoeven alleen nog maar de leerlingen benaderd te worden die nog niet hebben ingeschreven.

Tip: laat iedereen een beroepskeuzetest maken aan het begin van het schooljaar, zodat je het goed in beeld hebt en de leerling een startpunt heeft.

In de enquête konden we niet invullen dat we overdag met onze studiekeuze bezig willen zijn. We hebben wel aangegeven dat we niet 's avonds en in de vakantie eraan willen werken. Het liefste werken we er op school aan, want dan zijn we daar het meeste mee bezig. Thuis is voor ons vrije tijd.

Vraag 2: welke groepsvorm van LOB vind je het fijnst?

De vijf leerlingen die 'klassikaal' hebben in gevuld, hebben dit waarschijnlijk gedaan zodat ze uit hun 'neus kunnen gaan eten'. Ze verdwijnen in de klas, en zijn niet meer zichtbaar. Lekker makkelijk voor ze.....

De kleine groepjes zijn fijn als het wordt gecombineerd met leerlingen die dezelfde interesse hebben. Eventueel mogen wij zelf de groepje kiezen, maar dan zou de decaan deze groepjes kunnen combineren met elkaar. Hierdoor hebben wij zelf kunnen kiezen en kiest de decaan ook een deel.

Voor een aantal leerling kan LOB alleen heel fijn zijn, maar voor sommige is dit ook heel eng. Ik heb bijvoorbeeld autisme en vind het heel eng om alleen met iemand te zitten, ik weet dan niet waar ik moet kijken en sla dicht. Ik denk dat er meer leerlingen zijn daar last van hebben of het gewoon eng/spannend vinden. De decaan kan iedereen hier zelf de keuze in laten maken. Dus degene die willen alleen en de rest groepjes laten maken.

Vraag 3: welke manier van informatie verzamelen vind je fijn?

Het is inderdaad fijn om het er met vrienden over te hebben, maar het wil niet zeggen dat je dezelfde opleiding leuk vindt als die je vriendin gaat volgen. Dus dat is soms ook een nadeel.

Het zou fijn zijn als school activiteiten zou organiseren, bijvoorbeeld naar de opleidingenbeurs in Utrecht of Eindhoven. Door samen te gaan, is het leuker en ben je er nog meer mee bezig.

Ook is het leuk als school lezingen zou organiseren over een beroep of iemand die iets in zijn leven heeft meegemaakt en daarover komt vertellen.

Vraag 4: Ben je bereid lessen te volgen over je studiekeuze?

Helemaal mee eens, dit verschilt per leerling, maar de meesten willen er wel iets aan doen. Na SE-1 zou het een idee zijn om met groepjes te wisselen. Hierdoor kun je minder actieve groepen splitsen en er zo voor zorgen dat deze leerlingen worden opgenomen in groepjes waar het wél goed loopt.

Vraag 5: Hoeveel tijd wil je besteden aan je studiekeuze?

Één uur is wel kort per maand, dat is echt te weinig. Door 2 tot 4 uur per maand ermee bezig te zijn, op verschillende manieren, blijf je er bewust mee bezig.

Vraag 6: Hoe kan de decaan helpen bij je studiekeuze?

Opdrachten geven is leuk, maar ze moeten niet té groot zijn: haalbaar houden.

Eventueel zou de decaan per les één of twee beroepen kunnen behandelen waar je als leerling op kunt inschrijven om naar te komen luisteren. Van tevoren kunnen wij dan aangeven over welke beroepen we meer willen weten.

Ook is het handig als de decaan op deuren en muren posters hangt van open dagen die eraan komen. En enkele weken/dagen voor de open dag nog een mail sturen als reminder.

Vraag 7: moet je mentor aandacht aan je studiekeuze besteden?

Wij vinden het belangrijk dat de mentor vraagt naar de stand van zaken en de interesses en wat je wilt. Daarna kunnen ze eventueel doorverwijzen naar de decaan.

Het belangrijk dat zij in de gaten houden of wij ons al hebben aangemeld of niet. Dit omdat de opleidingen steeds eerder vol zitten.

Vraag 8: conclusie en extra vraag die opkwam gedurende het gesprek: Als we nu de deelvraag moeten beantwoorden, wat zou dan het antwoord/de antwoorden zijn? Hoe zou een LOB programma jullie kunnen helpen?

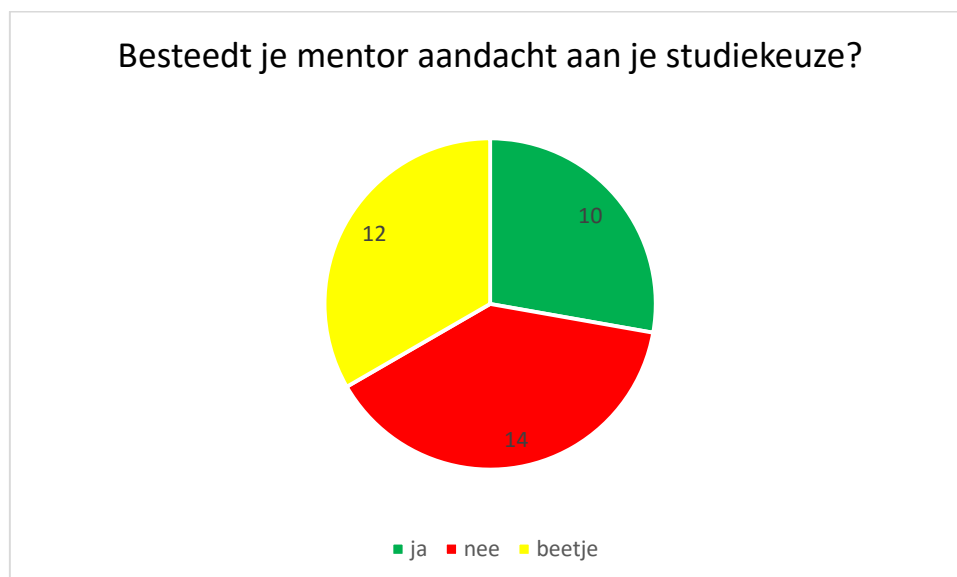
Een programma kan zinvol zijn als het leuke en persoonlijke opdrachten zijn. Het is zeker zinvol om dit eens uit te gaan proberen, maar het moet wel bij het vavo passen. WE zijn geen 12 meer, haha.

Ook vinden we dat de decaan eigenlijk met iedereen een gesprek moet hebben, maar we snappen ook wel dat dat bijna niet haalbaar is qua tijd.

We willen gezien worden en inspraak hebben in de invulling van het programma. Het zou dus super zijn als we aan het begin van het jaar alle opties op papier krijgen en onze voorkeur in mogen vullen. Een deel dus vrijblijvend en een deel verplicht.

Maar naast dat wel een scherpe controle hoe iedereen ervoor staat en gaan verplichten als ze niks doen.

Hierop volgend is hen ook gevraagd in hoeverre dit in werkelijkheid ook gebeurt door de mentor (grafiek 8). Waar 24 leerlingen vinden dat de mentor aandacht aan de studiekeuze moet besteden, wordt er in werkelijkheid door 10 leerlingen aangegeven dat de mentor dit daadwerkelijk doet. 12 leerlingen geven aan dat de mentor een beetje aandacht aan de studiekeuze besteden en 14 leerlingen geven aan dat de mentor geen aandacht aan de studiekeuze besteedt.

Grafiek 1

Bijlage 6

Uit privacyoverwegingen zijn de naam van de afdeling en het ROC weggelaten uit onderstaande tekst dat deel uitmaakt van het jaarplan 2016 waar het onderzoek plaatsvindt.

1.1 Afdelingsstructuur

Het Vavo-College verzorgt opleidingen die leiden tot een diploma voor mavo (vmbo-t), havo of vwo.

De vakken die het Vavo-College aanbiedt zijn de volgende:

Nederlands	Geschiedenis	Maatschappijleer	Wiskunde A, B, C en D
Engels	Aardrijkskunde	Maatschappijwetenschappen	Natuurkunde
Duits	Economie	Filosofie	Biologie
Frans	Management & Organisatie	Tekenen	Scheikunde
Spaans			

Het Vavo-College staat onder leiding van een *afdelingsdirecteur*, bijgestaan door, wat in het VO een *adjunct* heet en een *managementteam*. Het managementteam fungeert als klankbord voor de directeur en wordt gevormd door de adjunct en de *afdelingsleiders mavo, havo en vwo*.

De ondersteuning van het Vavo-College wordt gevormd door het *secretariaat* dat verantwoordelijk is voor alle administratieve zaken, een *roosteraar*, een *zorgcoördinator* die de zorgstructuur en het mentoraat overziet, een *decaan* die medeverantwoordelijk is voor de instroom en volledig verantwoordelijk voor zaken rondom studiebegeleiding en uitstroom en een *coördinator intake* die verantwoordelijk is voor alle aspecten van de intake. De *examencommissie* is verantwoordelijk voor alle zaken rondom examinering. Daarnaast is er een *medewerker OLC* die zorg draagt voor de organisatie en het toezicht binnen het OLC, een *conciërge* en een *medewerker catering*.

Het *docententeam* is verantwoordelijk voor het optimaal verzorgen van de lessen en voert het mentoraat uit. Ook zitten alle docenten in één of meerdere werkgroepen. Deze werkgroepen zijn ontstaan uit de noodzaak om diverse taken uit te voeren en veranderingen en verbeteringen in te zetten.

Bijlage 7

Vragenlijst leerlingen enquête:

- 1 Wat is de reden dat je onderwijs volgt bij het Vavo-College?
- 2 Wat is je leeftijd?
- 3 Wat voor 'soort' mentor heb je?
- 4 Tijdens de eerste LOB-bijeenkomst heb je uitleg gekregen over de werking van de hersenen op het gebied van plannen en keuzes maken. Geef hier je mening over.
- 5 Op welke momenten tijdens het schooljaar wil je bezig zijn met je studiekeuze?
- 6 Welke vorm van LOB vind je het fijnste?
- 7 Hieronder staan verschillende vormen van LOB. Geef hieronder aan hoe fijn/niet fijn je deze vorm van LOB vindt.
- 8 Ben je bereid om lessen te volgen over je studiekeuze?
- 9 Hoe belangrijk vindt jij het dat een school LOB aanbiedt?
- 10 Hoeveel tijd wil jij besteden aan je studiekeuze op school?
- 11 Vind jij dat iedere leerling begeleiding bij zijn/haar studiekeuze moet krijgen?
- 12 Hoe kan de decaan je helpen bij je studiekeuze?
- 13 Hieronder staan een aantal stellingen. Geef per stelling aan in hoeverre je het er wel of niet mee eens bent.
- 14 Op welke manier lees/krijg je graag informatie over een opleiding?
- 15 In hoeverre ben je het met de volgende stelling eens? 'Als je weet wat je vervolgstudie wordt, is dit positief voor je motivatie op het vmbo-t.'
- 16 Besteedt je mentor aandacht aan je studiekeuze?
- 17 Vind je dat een mentor aandacht moet besteden aan de studiekeuze? Leg kort uit waarom wel of niet.
- 18 Dit is de laatste vraag. Hier mag je zelf invullen wat je nog kwijt wilt over LOB en studiekeuze.

Bijlage 8

Brief uitnodiging Focusgroep leerlingen

4-1-2016

Beste mavisten,

aan de hand van de uitkomsten van de enquête die jullie hebben ingevuld, wil ik graag met een groepje leerlingen in gesprek gaan.

Ik ben namelijk benieuwd naar wat jullie kan motiveren om met je vervolgstudie aan de slag te gaan.

Wie oh wie wil samen met andere mavisten hier met mij een gesprek over hebben? Uiteraard is alles wat er gezegd wordt vertrouwelijk en blijft binnen die kamer.

Je kunt zelf een aantal medestudenten zoeken, maar je mag ook gewoon bij mij aanmelden en dan maak ik een groepje ervan.

Het gesprek is op woensdag 17-2 tijdens de lunchpauze. Dus tussen 11.45 en 12.15. Uiteraard krijgen jullie dan een lunch aangeboden van mij!

Aanmelden kan gewoon via deze mail of persoonlijk bij mij.

Groet

mevr. Jacobs

Bijlage 9

Verwerkingsopdracht LOB 3

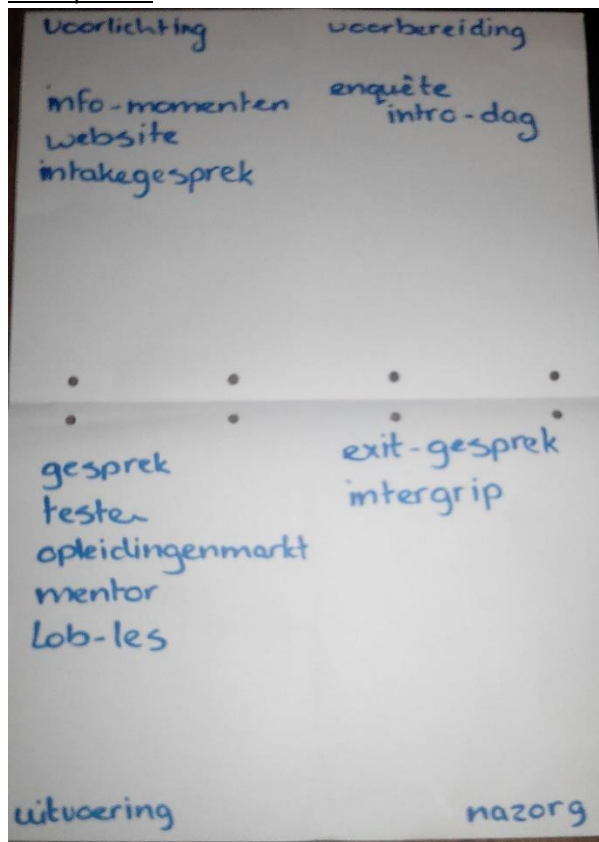
Coördinatie en afstemming van begeleiding op school en werk

Welke theorieën / concepten zijn aan de orde geweest?

Internationaal

Onder de autoriteit van Euroguidance heeft John McCarthy (2008) een notitie geschreven waarin 5 doelen worden beschreven voor lidstaten op het gebied van loopbaanbegeleiding. Het eerste doel beschrijft levenslang begeleidingssysteem dat een met de leerling meegroeit naar iedere nieuwe stap in het leven. Aldus de notitie is het systeem in Nederland té gefragmenteerd. Het nadeel daarvan is, dat bij iedere nieuwe stap in het leven een nieuwe begeleidingsstructuur is ontwikkeld. Deze zijn niet op elkaar aangesloten wat dan ook niet overeenkomst met het doel tot een levenslang begeleidingssysteem. De eerste ontwikkelen tot het dichten van dit gat worden inmiddels zichtbaar. Zo is er participatiewet, wordt LOB geïntegreerd in het vmbo, en wordt er gewerkt aan een loopbaanbegeleidingsprogramma wat vanaf de lagere school werkzaam zal zijn en doorloopt gedurende de hele studie. Dit programma is nog niet openbaar en bevindt zich nog in de testfase. Ik ben bij de ontwikkeling hiervan betrokken binnen de kerngroep.

Werkproces

Het leek een eenvoudige opdracht, het in kaart brengen van je werkproces ten opzicht van de leerling door op te schrijven wat je allemaal doet. Dit kijkend naar de volgende fasen:

- Voorlichting
- Voorbereiding
- Uitvoering
- Nazorg

Op deze manier heb ik een mooi overzicht gekregen in welke fasen wat gebeurt. Het is me opgevallen dat er voor mij veel werkzaamheden zijn weggelegd in alle fasen met uitzondering van de voorbereidende fase. Geen van allen hebben ze met het primaire onderwijsproces te maken, maar met het ondersteunende, informerende en begeleidende proces. Door alles op één overzicht te hebben, ben ik bewust geworden van de vele acties die er zijn en waar ik aandeel in heb.

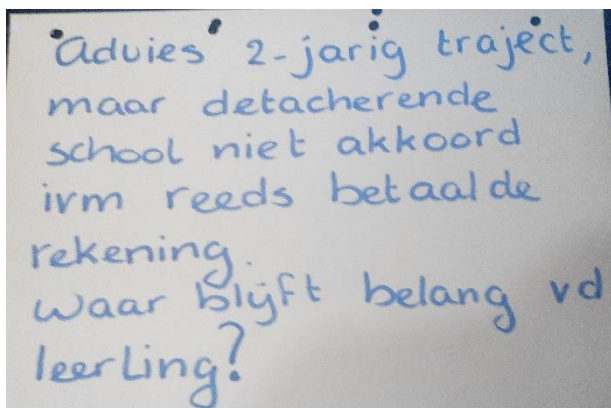
Figuur 1 Opdracht in beeld brengen van je eigen werkproces.

Ethiek

Ik ben van mening dat je zonder normen en waarden niet kunt overleven in het onderwijs. Het is en blijft nu eenmaal mensenwerk. Dat heeft tot gevolg dat ik regelmatig met een ethische dilemma te maken heb.

Een herkenbaar voorbeeld verscheen op 2 april 2015 in het nieuws. Uit onderzoek van de Algemene Onderwijsbond (AOB) (2016) komt naar voren dat 64% van het personeel ervaart veel te moeten doen speciaal voor de inspectie. Dit om de inspectie tevreden te stellen. De AOB is dan ook bang dat dit ten koste zal gaan van de onderwijskwaliteit. Dit is een prachtig voorbeeld waar je met een ethisch dilemma te maken kan krijgen. Waar blijft de leerling in dit verhaal?

Zowel op het gebied van financiën en beperkingen waar leerlingen tegenaan lopen, speelt het dilemma op. Er worden steeds met beslissingen genomen op basis van financiën. Op de school waar ik werkzaam ben hebben we veel te maken met gedetacheerde leerlingen. Hierbij wordt ook een gedeelte van het geld van de detacherende school naar de school overgemaakt. Wanneer we in het belang van de leerling willen switchen naar een tweejarig traject, komt het wel eens voor dat op basis van financiële gronden dit niet doorgaat. Helaas ten koste van de leerling. Ik 'vecht' dan voor deze leerling.

Figuur 2 Ethische dilemma's. Voorbeeld uit de praktijk

Ethiek heeft met je identiteit te maken. Deze is onder te verdelen in verschillende soorten:

persoonlijke identiteit	Hoe sta je in het leven en je werk
maatschappelijke identiteit	Je bent wie je bent (evt ook van buitenaf, bijv. Jehova's getuigen)
morele identiteit	Waarden en normen, wensen en idealen
Persoonlijk morele identiteit	Je ethisch handelen, waar sta je voor, vecht je voor?

Netwerken

Netwerken kan op verschillende niveaus. Hieronder worden de niveaus beschreven begeleidt door een voorbeeld vanuit mijn werkveld.

Niveau 1 Ontwikkelen en contacten volgen

Binnen mijn functie als decaan volg ik verschillende websites, nieuwsbrieven en blogs op het gebied van LOB. Wijzigingen op het gebied van Volwassenenonderwijs zijn op die manier direct bij mij bekend

Niveau 2 Contacten onderhouden

De informatie die wordt opgedaan om mij heen, filter ik naar mijn eigen werkplek en bespreek ik met collega's of de directie. Door aangesloten te zijn bij twee decanenkringen, leer ik veel collega-decanen kennen. Zij zijn tevens onze toeleverende scholen. Een goed contact met hen is dan ook van belang. Van beide zijden.

Niveau 3 Contacten genereren

Dit wordt onder andere gedaan door ieder jaar een 'relatiedag' te organiseren. Alle contacten van school worden uitgenodigd zoals decanen, leerplichtambtenaren, studieadviseurs en de VSV-manager.

Door het bezoeken van congressen en onlangs een buitenlandse reis worden er nieuwe contacten gelegd, wat het netwerk verbreed.

Tevens is de landelijke vavo dag een belangrijke dag waarin je mensen uit jouw werkveld spreekt. Er worden die dag workshops aangeboden waarop je kan inschrijven. Hierdoor krijg je veel contact met andere vavo's.

Niveau 4 Opzetten structurele samenwerkingsverbanden

Door dit PGO is er een contactgroep ontstaan van alle vavo-decanen in het land. Het voornemen is om 2 maal per jaar samen te komen en het beleid rondom LOB samen vorm te gaan geven. Dit gezien de speciale vorm van onderwijs en doelgroep van het vavo.

Ook staat het ontwikkelen van een opvang van uitgevallen havo 4 leerlingen op de planning. De bedoeling is dat er via een samenwerkingsverband, leerlingen uit de hele regio naar het vavo komen en daar zinvol opgevangen worden voor de rest van het schooljaar.

Change-agent

Kijkend naar mijn rol als change-agent kan opgemerkt worden dat ik vroeger bang was het woord te voeren, maar dit nu erg leuk vindt. Ik probeer hier ook mensen in mee te krijgen. Middels mijn onderzoek wordt er een werkgroep opgezet voor het landelijk gaan opzetten van LOB voor het vavo. Ik merk dat ik mensen goed kan enthousiasmeren. Ik voel me hier ook prettig bij. Wel moet ik opletten dat ik dit niet te veel push. Niet iedereen is zoals ik...

Matrix

Tijdens iedere module LOB kwam de Matrix naar voren. Door de matrix in te vullen heb ik een mooi overzicht wie de visie van LOB bepaalt, het eigenaarschap, de regie en de samenhang, maar ik zie op dit moment de meerwaarde nog niet in van de matrix. Vooralsnog zal ik hem dan ook niet gaan gebruiken.

Visie (wie/wat bepaalt de het ontwikkelings-/arbeidsmarktperspectief?) Eigenaarschap (ontwikkelingsproces, instrument, vast/verschuivend?) Regie (wie? Vast/verschuivend?) Samenhang (in visie, waarden, doelen van betrokken partijen, in begeleidingsprocesproces, inzet instrumenten en methodieken) Het gaat om het ontwikkelen van een persoonlijke en (arbeids-) identiteit tot waardenvol burgerschap bij jongeren toegespitst op de 'levensloop' begeleiding in de onderwijs(zorg)-werkdomeinen:						
	(Loopbaan) oriëntatie begeleiding (LOB)		stagebegeleiding		arbeidstoeleiding	
	Instroom	Doorstroom onderbouw	Doorstroom middenbouw	Doorstroom bovenbouw	Uitstroom	Eclectisch, (inter)nationale bronnen
Persoon: - waar sta je? - wat wil je? - waar kun je heen? - wat heb je nodig?	intake voor- lichting		LOB	herintake	studie- keuze	
Theorie Kernbegrippen: IOP, ITP, POP, OOP LVS, Portfolio (studie) loopbaanbegeleiding stagebegeleiding, arbeidstoeleiding	LVS			LVS gesprek- techniek	VSV intergrip	
Praktijk Begeleidingsproces in de school: Lineair of cyclisch? Docent, decaan, stagebegeleider, jobcoach Instrumenten/methodieken	1e lijns decaan			1e lijns decaan	1e lijns decaan	
Randvoorwaarden in de eigen schoolpraktijk: - inrichting (fysiek) - ondersteuning - organisatie	intake- team			alles alleen, geen steun	LOB + exit- gesprek	
Belanghebbende partijen in netwerk/samenwerkingsverband: - Leerling/student - Ouders/gezien - Arbeids-/maatschappelijke organisaties - Gemeente - Inspectie/Overheid	In ouders scholen			leerling	overheid ↳ VSV diploma	

Figuur 3 Matrix ingevuld voor eigen werkplek

Feedback collega:

Wat leuk om te lezen waar jij je als decaan mee bezig houdt. Dat heb ik nooit beseft. Er is zoveel over LOB te doen. Deze opdracht bevat heel veel kleine onderwerpen, begrijpelijk, want je hebt een maximaal aantal woorden die je mag gebruiken. Let wel op dat je dan duidelijk schrijft, zodat ieder stuk tekst inhoud heeft.

Literatuurlijst

Kuiper R. (2016). *Onderwijs lijdt onder druk inspectie*. Krantenartikel Volkskrant (2-5-2016): <http://www.volkskrant.nl/binnenland/onderwijs-lijdt-onder-druk-inspectie~a3942289/>

McCarthy, J., (2008). *Developing the workforce of today and preparing the workforce and preparing the workforce of tomorrow, A reflection note on the present state of career guidance provision in the Netherlands*. Geraadpleegd op de website van Euroguidance: http://www.euroguidance.nl/59_574_Developing_the_workforce_of_today_and_preparing_the_workforce_of_tomorrow.aspx

Bijlage 11

Doelstelling met betrekking tot LOB in het [REDACTED] College

Met ingang van het schooljaar 2016-2017 bieden alle onderwijsafdelingen van het [REDACTED] College, zowel in de instroom-, de doorstroom- als de uitstroomfase van de opleidingen, LOB-activiteiten aan. Deze zijn herkenbaar terug te vinden in het onderwijsprogramma en het begeleidingsmodel en zijn gericht op het laten ervaren en ontdekken door de student van zijn eigen kwaliteiten, mogelijkheden, waarden en motieven in vergelijking met gevraagde waarden en kwaliteiten van verschillende soorten werk en/of vervolgopleidingen. De LOB activiteiten zijn afgestemd op het vmbo en hbo, dan wel de arbeidsmarkt.

Bijlage 12

Feedback Critical Friends

Afdelingsleider/mentor:

- Wat ik goed vind aan het enthousiasmeren van de vmbo leerlingen is dat ze i.p.v. klassikaal LOB aangeboden krijgen een soort van 5 minuten gesprekken krijgen aangeboden, op deze manier wordt de band sterker tot de leerling.
- Ook een goede conclusie vind ik dat de LOB begeleiding meer kwaliteit moet zijn dan kwantiteit, zoals je zelf aangeeft het gaat "*Niet zozeer de duur van de bijeenkomsten*"
- Leerlingen laten kiezen d.m.v. een strippenkaart dat vergroot het eigenaarschap. Dit betekent inderdaad niet dat er een vrijblijvendheid is.
- Weet jij hoeveel % van de vmbo leerlingen absoluut niet bezig zijn met het studiekeuzen (landelijk en bij ons op school). Naar aanleiding van je onderzoek, vraag ik me dat af. Leuk om eens uit te zoeken.
- *Maak het Sector Werk Stuk (SWS) onderdeel van LOB. Het SWS is een werkstuk waarbij de leerling dieper ingaat op een beroep of opleiding én is een verplicht onderdeel voor het behalen van een diploma. Door dit de integreren met LOB zijn leerlingen intensiever bezig met hun studiekeuze.* = een erg goed idee. Ook samen met leerlingen open dagen bezoeken. Is misschien een goed idee, hier versterk je de band met de leerlingen mee.
- Interessant onderzoek Saskia! Hier moeten we zeker mee aan de slag gaan!

Adjunct directeur/neerlandicus/docent Nederlands:

Bij dezen je zeer lezenswaardig onderzoek retour, door mij gecorrigeerd. Je hebt er veel werk van gemaakt, goed gedaan!

Wat spelling betreft heb ik een fundamentele keuze gemaakt voor het weglaten van hoofdletters en het invoeren van kleine letters bij studierichtingen. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de laatste spellingvoorschriften zoals die opgetekend zijn in het voortreffelijke *Schrijfwijzer* van Jan Renkema, gangbaar en richtinggevend in het HBO- en universitair onderwijs van dit moment. Deze taalkundige geeft in zijn spellingsbijbel duidelijk aan dat woorden als mavo, vmbo, vmbo-t, havo en vwo klein geschreven moeten worden. Ook mavist en havist: klein geschreven. Alle schoolsoorten en studierichtingen moeten klein geschreven worden, dus ook vavo. Vavo-college moet uiteraard steeds met een hoofdletter, want dat is een naam. Op die manier kom je tot vmbo-leerling, vmbo-t-leerling en vavo-vmbo-t-leerling.

Verder heb ik de vrijheid genomen om daar waar de tekst erom vroeg, wat woorden toe te voegen om zinnen beter te laten lopen. Wat ik veranderd heb, heb ik in rood aangegeven.

Tot slot, wat ik niet veranderd heb, maar wat ik je wel als tip zou willen meegeven: in veel wetenschappelijk onderzoek noemen ze de mensen die via een enquête antwoord geven 'respondenten'. Staat gewoon wat wetenschappelijker. Jij hebt steeds en consequent het begrip 'leerlingen' gebruikt. Het valt te overwegen dat af te wisselen, dan wordt het én leesbaarder én wetenschappelijker tegelijk.

Directeur:

It only takes one person to change your life: you!
(John Gray)

Het PGO in het kader van de Masteropleiding Special Educational Needs van Saskia Jacobs is een interessant onderzoek geworden over het onderwerp dat haar, professioneel gezien, na aan het hart ligt: het begeleiden van leerlingen in het maken van een keuze voor vervolgopleiding en beroep. Ik heb de volgende opmerkingen voor aanpassing of uitbreiding:

1. In de inleiding verwijst Saskia naar de geschiedenis van het vavo. Hierbij vergeet ze dat het vavo ontstaan is uit het volwassenenonderwijs dat al in de negentiende eeuw is ontstaan, met name in de grote steden als Amsterdam. In de loop van de twintigste eeuw was het volwassenenonderwijs bekend als avond-hbs of avondgymnasium, later avondhavo en –vwo. In de jaren zeventig en tachtig kwam daar de dagschool, specifiek voor moeders, bij, de moedermavo. Toen in de jaren negentig de vraag naar avondonderwijs terugliep, bleek een nieuwe groep behoefte te hebben aan een extra kans: de jongvolwassenen.
2. Bij het lezen van de antwoorden van de deelvragen, bleef ik achter met de gedachte: "En wat zijn nu de antwoorden?". Ze beklijven niet. Bij het bespreken van dit punt kwamen we tot de conclusie dat een toevoeging in de vorm van een tabel de antwoorden overzichtelijker gepresenteerd worden.
3. Saskia geeft informatie over de manier waarop vavo's in Nederland LOB invullen: de uren, de inhoud, aanbod- of vraaggestuurd etc. Ook geeft ze adviezen over de manier waarop de onderzoekschool tot verbetering kan komen in dezen. Wat mij betreft ontbreekt daar een schakel, nl. enige uitleg over de aanpak van LOB (uren, inhoud, aanbod- of vraaggestuurd etc) op deze onderzoekschool.

Over het geheel genomen vind ik dat Saskia trots kan zijn op haar ontwikkeling in de afgelopen jaren. Dit komt erg goed tot uiting in het PGO dat hiermee wordt gepresenteerd. Niet alleen is het duidelijk dat hier haar passie in haar werk ligt, maar daarnaast heeft ze alles uit de kast gehaald om een goed onderbouwd en gedocumenteerd verslag te maken van een gedegen onderzoek naar factoren die LOB in het vavo kunnen verbeteren. Ze maakt duidelijk dat het blind overnemen van de methodes van het regulier voortgezet onderwijs ontoereikend is en heeft in

onze school geprobeerd met alle betrokkenen goed voorbereide gesprekken te voeren.

Met name wil ik haar complimenteren met de manier waarop ze zich kwetsbaar opstelt. Ze is eerlijk over de moeite die ze heeft gehad met het ordenen van gegevens, "het vasthouden van de rode draad" en, last but not least, met het academisch schrijven. Zij beschrijft haar leerproces op een open manier en dwingt hiermee bij mij respect af. Petje af, Saskia! Want, zoals Socrates als zei: "Zelfkennis is het begin van alle wijsheid."